

VYCHOVATELSKÉ

LISTY

■ ČASOPIS PRO PAEDAGOGIKU A KRITIKU METHOD VYUČOVACÍCH. ■

ŘÍDÍ KAREL TIRAY A DR. JOS. KRATOCHVIL.

≡ OBSAH: ≡

	Strana
<i>O. Otáhal</i> : O literatuře pro mládež	121
<i>V. Lankaš</i> : Rozvoj výchovných ideí v XIX. století	125
<i>Ant. Dražovský</i> : Z praxe pro praxi	129
<i>Dagobert Berg</i> : Cíl a úkol biologického vyučování	132
<i>Dr. Jos. Kratochvil</i> : Věda a víra	139
<i>Jan Studený</i> : Descartesův život a učení	140

ROZHLEDY:

Slovanský obzor	146
Vychovatelství	150
Vyučování	153
Výchova tělesná	153
Přírodní vědy	155

LITERATURA:

<i>F. W. Foerster</i> : O nezbytnosti nábožensko-mravního základu v paedagogice	157
Důležitější spisy psychologické	157
Zprávy	158

■ NAKLADATEL ■

KATOL. SPOLEK ČESKÝCH UČITELŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce července a srpna ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci ve Val. Meziříčí. :: Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel hluchoněmých ve Val. Meziříčí. :: Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici, která vyřizuje také reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

Tiskem Roberta Veselého ve Strážnici.

Listárna administrace.

P. T. p. přispívatele žádáme, by se přihlásili o honoráře z minulého ročníku, buď u administrace nebo u redakce. K tomuto číslu jsou přiloženy cheky pošt. spoř. Žádáme by jich naši odběratelé použili k zaplacení předplatného.

Redakci byly zaslány spisy:

Z různých nakladatelství:

Josef Harapat. **Rozpravy zeměpisné.** Díl III. Spisů Dědictví Komenckého čís. 119. Cena K 4-80. Stran 376. Obsažné dílo Harapatovo, pojetím a zpracováním prvé svého druhu v naší methodické literatuře zeměpisné, dospělo III. dílu. V úvodní kapitole spisovatel stručně, ale jasně a věcně informuje čtenáře o zobrazování povrchu zemského čili kartografii, o vzniku a vývoji kartografických method, jichž znalost jest při dnešním vyučování zeměpisném pro učitele nezbytna. V obsáhlé kapitole „astronomicko-matematický zeměpis a fysika nebes“ oceňuje intelektuální a ethickou hodnotu astronomického zeměpisu, ukazuje, jak člověk není kulturou závislý jedine na půdě, na níž žije, nýbrž také na obloze, která se nad ním klene. Předkládá některé zajímavé názory předních kapacit vědeckých o pohybech země, o vzniku a zániku světa, seznamuje s Chamberlinovou novou hypotézou o vývoji naší soustavy sluneční. Obrátiv se k methodické stránce astronomického zeměpisu, podává hojně zajímavých námětův, učitele pak informuje o četných spisech z domácí i cizí literatury, v nichž najde cenné výklady.

Těžištěm III. dílu jest však kapitola XVI. Pomůcky zeměpisného vyučování. Kdežto v předchozích dílech pohyboval se většinou na půdě theorie, zabočil touto obsáhlou kapitolou (str. 114—308) v oblast školské praxe. Seskupil spoustu cenného materiálu pro učbu geografickou, ocenil názory starší, dosud platné, podal hojně názorů methodiků nových i nejnovějších, takže studium této kapitoly, jež vydá za celé knihy literatur jinojazyčných, jest nezbytno pro každého učitele, jenž se chce už jednou řádně informovati o moderních názorech na jednotlivé pomůcky zeměpisné didaktiky. Zvláště význačné a pro vyučování zeměpisu vysoce důležité myšlenky obsaženy jsou ve výkladech o nástěnných mapách, o reliefech, o zeměpisných obrazech, o zeměpisných učebnicích a o pokusech v učbě zeměpisné. V oddíle 8. Zeměpisné popisování, líčení a vyprávění podán jest seznam děl zeměpisných domácích i cizích, pro učitele i pro mládež (na 21. str.), z nichž učitel může hojně čerpati pro vlastní vzdělání, jakož i pro osvěžení a rozšíření zeměpisného učiva. Kapitola XVI. Přírodověda v geografii a

DUBEN 1912.

ČÍSLO 4.

O. OTÁHAL :

O literatuře pro mládež.

Chceme-li mluvit o povaze, vlastnostech a úkolech literatury pro mládež, jest nám ji přirovnati k písemnictví obecnému a při tom uvážiti, v čem spočívá jich význam a účel.

Literatura pro mládež musí p o d s t a t o u a ú č e l e m odpovídati literatuře vůbec. Jsou ovšem zjevy, jichž předčasné poznání uvádí ve zmatek, nebo budí v nedozralých instinktech přílišné neb nevhodné tužby, a jsou proto themata zcela nevhodná nejen pro mládež, leč i starší a úplně dospělé, nejsou-li tito k osvojení si jich náležitě připraveni.

Jest tedy nezbytno a nutno vyhnouti se neb pominouti úplně některé směry neb záhady v četbě pro mladé čtenáře, ale tvořiti pro děti zvláštní themata, neznámá v písemnictví obecném, nebo překrucovati fakta, aby se divotvorně zalconila pravda, toho v zájmu výchovy nelze trpěti. V celé literatuře má býti shoda s pravdou a jednota v cíli. Netřeba tedy v četbě pro mládež vyhýbatí se spisům určeným pro obecnost, jakmile to zřetele vychovatelské dovolují.

Literatura pro mládež má býti z k r á c e n o u, zhuštěnou a zpracovanou dle věku literaturou obecnou a má míti všechny její zásadní známky. Miním tím ovšem literaturu v každém ohledu jak náboženském, tak mravním bezvadnou. Většinou posuzujeme literaturu pro mládež dle osobních svých náhledů, leč to není správně a jest potřebí stálejšího a objektivnějšího měřítka. S tohoto stanoviska pokládá většina vychovatelů literaturu pro mládež za něco odchylného od lit. vůbec a považuje ji pro dospělé za nudnou. Kniha mimoškolní považována za prostředek k vyplnění času (lépe prý číst než lelkovati), ale málokdo pováží, že kniha může ohlupovati a demoralisovati více než zahálka, která ač tolik zavrhována, a tolika ničemností původcem jest, bývá přec mnohdy počátkem samostatných myšlenek a zkušeností. Poněvadž tedy nebezpečí zkázy, hrozící mládeži nevhodnou četbou se buď nevědomky, někde snad úmyslně přehlédá, dává se tedy bez rozmyslu

mládeži vše čísti, co nepřekročuje jejího věku; na ostatní se málo nebo vůbec nehledí. Proto také vyrábí se literatura pro mládež většinou jako nějaké zboží, bez pomyslení na její cíl.

Má-li literatura pro mládež býti úvodem do písemnictví vůbec a do života, co má tedy přinášeti a nač má čtenáře připravit? Poněvadž mladé pokolení musí směřovati k témuž cíli jako lidé dospělí, jest hlavní trest a směr literatury pro mládež tentýž jako pro dospělé. Musí vésti dítky 1. Ku porozumění zjevům v přírodě a v životě. 2. K vyjádření vztahu člověka k Bohu a bližnímu. 3. Co možná k ideálnímu usměrnění buď jednotlivých zjevů, buď životního celku jednotlivce vůči přirozeným a společným podmínkám.

Dítěti jest seznamovati se s okolím, s životem a poměry bližních, chápati se činu dle hlasu rozumu, ale též ve shodě s blahem jiných seznati a oblíbiti si krásu v přírodě a v jejím harmonickém uzpůsobení spatřovati dobrotu, lásku, moudrost a všemohoucnost Boha. Jej jako původce krásy a pravdy tak musí poznati a si zamilovati, by k dosažení pravdy a krásy neoblomně směřovalo.

Takový pak pokrm lze čerpati jediné z nejlepší, nejpodstatnější části písemnictví obecného, neboť v literatuře pro mládež shledáme sotva trochu materiálu v tom směru vhodného.

Zanechati jest též všech pochybných a odbočných cestiček a bezpodmínečně potlačiti podávání vědomostí dvojsmyslných, kterých by mladý čtenář správně chápati nedovedl.

V povídkách hledati jest ne lecjakých fantasií, nýbrž takových výjevů a obrazů, které umožňují poznání a vštípení si dítěti známých, ale povrchně pozorovaných zjevů, jakož i odvádějí mysl a srdce od věcí malicherných k záležitostem velkým, rozpalujícím cit žízni po pravdě a spravedlnosti. Není tudíž úkolem povídky, aby byla tendenční v pravém slova smyslu, nýbrž má býti umělecky kresleným vypravováním lidí rozumných o širokém rozhledu na život, o jasném a hlubokém duchu se srdcem vnímavým pro obecné radosti i strasti. (E. de Amicis „Srdce“.)

Poněvadž děti budou žiti ne za dnešních, nýbrž budoucích, jiných okolností, proto ve výběru literatury pro ně tím spíše třeba míti budoucnost na zřeteli, aby mysl, vypěstovaná v duchu současném, uschopněna byla kráčet stále vpřed. Jest tedy vymítniti z knižnic spisovatele, kteří vědomě či nevědomky posvěcují bludy minulých časů, neb snaží se vésti ku pravdě bludnými cestami. Odstraniti jest též všechno, co náleží k přežitkům kultury, co tlumí bádavou mysl, co budí nedůvěru ve vlastní síly, rozmnožuje předsudky a oddaluje od lásky k Bohu a k pravdě. Neboť musí býti obecným cílem písemnictví jako výchovy dovésti stav myšlení dítěte k takové dokonalosti, aby mohlo časem samostatně pracovati, aby bylo schopno duchem i činem se sdružovati s podobně smýšlejícími v dychtění po ideálech dobra, pravdy a krásna.

Dětská literatura však musí odpovídati nejen úkolům písemnictví obecného, nýbrž i vlastnostem dětské povahy v rozličných stupních jejího rozvoje. Knižný výběr jest mládeži tehdy dostupným, když při čtení děl kniha od knihy se ukáže, že všechen jejich obsah je čtenáři srozumitelným,

t. j. na vědomostech dříve nabytých založený, a že zároveň slouží za podklad k osvojení si myšlenek podaných v knize následující. Poněvadž mysl dítěte rozvíjí se koncentricky, jest závislá dostupnost literatury též od mnohostranného pojednání předmětu a od toho, jak tělně vyprávění k soustřeďování podrobností v jasné a k myšlení nezbytné závěry.

Dále počítati jest literatuře s tékavostí myslí mládeže, jakož i s její chvilkovou pozorností. Vyžaduje se tedy od dobré knihy pro nejmladší čtenáře, aby netrýznila rozvláčností, nebo nebyla obsahově přecpána. Dlužno tedy přát si krátkých, souvislých a zřetelných vyprávěnek logicky líčených bez libovolných odchylek s podstatou předmětu nesouvisících, neboť toho logická mysl dítěte nesnese a pozornost se přerušuje. Mnozí pak pro tyto vady na dlouho četbu odkládají.

Ač fantasie dítěte jest čilá a obraznost vzletná, fantasie autorova nesmí překročiti hranic zdravého úsudku, nesmí vybíhati za svět možností dítěti srozumitelných, by netlumila smyslu kritického ve klamy. Podobenství a plody allegorické vůbec poskytnouti mohou znamenitých služeb v záležitostech vzdělání. Též bajky, pokud v nich jakkoli zobrazuje se skutečnost neb možnost. Poněvadž paedagogický jich význam záleží v průzračnosti v nich obsažené allegorie, má na př. pohádka napsána býti tak, aby čtenář dovedl rozlišiti její skutečný obsah od fantastického roucha, jímž má býti ovšem důsledně obalena; neboť myšlenka zobrazená výrazně a především scenerisovaná daleko silněji k duši promlouvá než obyčejné rozumování.

Při literatuře pro mládež nejen věnovati jest však pozornost jejím vadám věcným, povšechným, nýbrž a hlavně úchytkům od ideálů pravdy a dobra.

Jest se varovati všech plodů, které mohou působiti nepříznivým vlivem na povšechný rozvoj myslí nebo náklonností. Nejhlavnější chyby v literatuře pro mládež, jež se přehlížejí, nejsou v souhlase s oněmi ideály. Dnes se odstraňuje z literatury slovo Bůh, podkopává se víra, sesměšňuje se náboženství a podrývá tím mravnost, podrývá se autorita a otrásají zákony, na nichž zbudována společnost lidská. Naopak však víří ve vypravování pudy krvežízivosti, plemenná nenávisť, násili fysické i morální a to vše musí býti odstraněno. Dosud tomu tak však není, dosud literatura pro mládež rozvíjí obrazy válek a ukrutností a hledí budití úctu k brutální síle. Žena mnohdy líčena bývá jako bytost zaujímaví podřízené místo s duchem pojetí starověkého bez zření na to, že zanedbávání sester a matek činí násilí citu vzájemné úcty v rodině a zlehčuje hodnost člověka.

Milosrdenství a lidumilnost bývají oblíbená themata spisovatelů, leč často voleny k tomu neobyčejné události někdy vůbec skutečnosti neodpovídající.

Též mnoho plodů literárních se vyskytuje, ve kterých za ozdobu osnovy slouží rozmanité výjevy milostné. Nelze však upřít, že nejen od počátku do konce předváděné milostné výjevy, nýbrž i narážky v tom oboru dostačí ku blouznění smysly podněcujícímu a hledání v povídce toho, co má v ní nejmenší hodnotu. Ostatně vše, jen s malými výminkami, co jest napsáno z podnětu lásky muže k ženě, jest v literatuře pro mládež tak málo moudré a při vynášení muže k hodnosti rozdavatele štěstí a strážce dobrých mravů

pro obě pohlaví tak ponižující, že kromě pokroucení mravních zásad nelze se od těchto spisů ničeho nadíti. Nevylučuje to však možnosti a potřeby vážného poučení dětí starších o důležitých stránkách poměru muže k ženě.

Má-li tedy literatura pro mládež dojít svého ethického cíle jest nezbytno, by budila mravnost na podkladě křesťanských zásad, by Bůh stal se ideálem dobra, pravdy a krásna.

Kromě vytčených chyb v pojetí obecných pojmů ethických setkáváme se v knihách s neznalostí elementárních zásad výchovateckých. Jestli kniha dbá zásad nábožensko mravních při vhodném obsahu, bude působiti mravně, ukáže-li zobrazené v ní následky dobrých i zlých skutků tak, aby je čtenář dovedl oceniti podobně, jako by sám kráčel po stopách hrdin, nebo je na vlastní oči pozoroval.

Vady a nedostatky literatury pro mládež pocházejí hlavně ze dvou příčin :

1. Jest literatura pro mládež většinou zbožím výdělkovým, nevyžaduje tedy výroba jeho od autorů ani obecného vzdělání ani opravdového talentu.

2. Všechny otázky společenské i estetické projednávány jsou se stanoviska zájmů té skupiny, k níž řečení obchodníci a autoři náležejí.

Lidé třídění jsou v literatuře pro mládež obyčejně na šťastné a takové, kteří nemají přístřeší nebo kousek chleba. O obecných bídách, starostech a utrpeních, o tužbách člověka a úsilí jeho po celé věky není ani zmínky. Literatura pro mladý věk má býti nestrannou, nepochlebujíc žádné straně neb třídě lidu.

Nechť učí literatura mládež rozhlížeti se po vzájemných lidských poměrech, by naučila se spolucítiti s trpícími a přinášeti pomoci těm, kteří jsou jí zbaveni. Nechť nerozděluje lidi na ty, kteří dávají a kteří berou, nýbrž ať nejprve v mysl pojme všechny a všechno, zamiluje si každou dobrou bytost a teprve později bude moci se zdarem zvídati příčiny křivd bližního.

Rovněž estetická stránka literatury dětské jest v stavu žalostném. Mnoho povídek postrádá poesie a styl jejich všeho půvabu. Mnohdy jeví se i taková nedbalost spisovatelů, že užívají co chvíle vět s duchem jazyka nesouvisících neb pro mladé čtenáře nesrozumitelných.

Obrázky vzrušují mnohdy hrůzou a jsou neobyčejny v barvách, ale o přehlednost, plastičnost a souhlas s pravdou málo bývá postaráno.

Obrat k lepšímu a ruch pozorovati od let osmdesátých, leč, že by literatura pro mládež mohla rozvinouti se na výši požadavků současné výchovy, založené na zásadách křesťanských, dokud spekulace a nevědomost autorů nepostoupí místa spisovatelům přiměřeně vzdělaným, toho doufati nelze.

Znalost duše dětské, zběhlost v podávání obklopujícího nás světa, porozumění ideálům života i výchovy, upřímné přilnutí k Bohu, pravdě a krásě vedle obratnosti v malebném a snadném vyličení předmětu — toť zásadní známky dobrého spisovatele.

Má-li dítě státi se časem svého štěstí strůjcem, nechť kniha rozvine mu podmínky a obraz povšechného blaha, v němž nalezlo by cestu k svému blahu duševnímu i tělesnému.

V. LANKAŠ :

Rozvoj výchovných ideí v XIX. století.

(Dokončení.)

Účelem výchovy je, aby uschopňovala lidi rozvíjetí schopnost, vidětí pravdivé a konati dobré, vytvářeti z přirozeného daru schopnost, z popudu vůli, z pudu rozum; ale ideál a cíl musí býtí hledán ne v naukách materialismu, komercialismu, nebo sekularismu, nýbrž ve víře v Boha a absolutní cenu života, osvěcovaného a řízeného pravdou a láskou, které jsou jeho bytím. Marné snažíme se připravovati příznivější a příznivější okolí, a skýtati příležitost rostoucím davům, je-li člověk sám stvořením okolností, narostlinou mrtvého vesmíru, chorobou, fantomem, kterému v jádru věci nic by neodpovídalo jeho nejvyšším myšlenkám a nejhlubším touhám, jest-li cíl jeho je cíl snu, a jest-li vše, co ho vytvořilo, nerozumné a liché. Není-li náboženský názor v životě pravdivý, pak nic nestojí tu na světě za řeč a práci, a vezme-li pak člověk za vůdce svého užitečnost nebo světskou moudrost nebo choutku, požívavost, málo rozhoduje. Náboženské vědomí leží v srdci každého lidského svědomí, a jemu děkujeme za nejhlubší názory a nejbožštější úsilí pokolení, ježto jim evoluce civilisace byla inspirována a řízena. Převládající vlivy v historii byly a jsou náboženské a ekonomické, a kdykoliv vznikly spory mezi hospodářským blahobytem a loyality k Bohu a duši, nejvyšší a nejslechetnější a nejsilnější duše daly přednost pravdě a dobru před časným prospěchem, a činíce tak, staly se pionýry ve věcech pokroku a svobody. Poněvadž hlavním účelem školy je seznámiti jednotlivce s nejhlubší zkušeností a nejryzejší moudrostí pokolení, musí náboženství a mrav, které je inspirují, býtí stále jejím ústředním předmětem. Veliké lidské zájmy jsou udržovány, chráněny a podporovány institucemi, — rodinou, státem, církví, a školou, tím, že jim jsou podřízeny a s nimi spolupůsobí, nesčetnými formami sdružování, jež stále rostoucí specialisace civilisovaného života vyvolává v existenci. Domov, rodina moderního světa vyrostl z křesťanských ideálův a principův. Byl budován a uchován církví, jejíž učení zřizuje jeho práva, jeho svatost, a jeho poslání, formovati občany schopné svobody a sebeobětování, kteří, mezitím co usilují vytvořití tu království nebeské, žijí pro vyšší svět, který nepomine.

Jen v takových domácnostech a rodinách se rodí a vychovávají pravé děti Boží; a ony potřebují, aby byly posilovány jak státem tak církví. Nezná-li a ignoruje-li škola principů, které za své vydává rodina, stát a církev, pak tyto instituce jsou jí podkopávány. Jako moderní stát je si vědom, že beze školy nemůže mítí intelligentních, schopných a vlasteneckých občanů, tak církev v moderním věku rozumí, že třeba pomoci školy, má-li náboženský duch, jímž je víra, úcta, poslušnost, sebeobětování, čistota, spravedlnost a láska, zůstati živoucí. Je-li tendencí svobodné školy budítí smysl pro zodpovědnost v rodičích, je tendencí nábožensky neutrální školy trpětí, dovolovati, aby víra, úcta, sebeobětování, čistota a láska pozvolna odumíraly; a církev, která jest odříznuta od školy, pozbývá svého vlivu na rodinu, na domov, a končí tím, že stane se klubem pro ethickou kulturu nebo sociální výhodu, jako stát, který se spokojuje, aby existoval bez a opodál školy, odsuzuje se k slabosti a inferioritě. Bylo by stejně nerozumné, mítí za to, že stát nepotřebuje školy,

jako domnívati se, že církev nepotřebuje školy. Bez pomoci školy a domova, ani stát, ani církev nemohou prospívat. Životu ctnosti, svobody a pokroku je církev zrovna tak nezbytna jako stát.

Církev „dí Dr. Harris“, ohlašuje božský plán vesmíru; základní ideál, jímž všechny věci musí býti rozuměny; konečný vzor, jímž všechny věci a skutky musí býti měřeny. Je to nejvýchovnější instituce všech institucí, poněvadž člověk, který chová náboženský ideál, snaží se aplikovati svůj vzor, své měřítko na každou životní zkušenost.“

Toto měřítko musí býti aplikováno i na školu, která skýtá všem, kteří jí procházejí zkušenost, která utváří a zabarvuje následující běh jich života. Křesťanské náboženství je výchova, — nehlubší a nejdále zasahující výchovná síla ve světě. — moc, která více než vše ostatní budí a udržuje podněty k mravům, které jsou větší částí života. „První podmínka podrobení se náboženskému vlivu — dí professor Peabody — jest uznání, že ve svých fundamentálních methodách a konečném cíli náboženství a výchova jsou bytně souvisly, souřadny, vzájemně tvrdívy, základně jedno“. Je-li úmyslem výchovy, jak president Butler tvrdí, postupné přibližování se duchovním statkům rasy, je pak snad pochybno, že moc pravdy a lásky v Kristu zjevené je nejdrahocennější a nejživotnější z těchto statků? Neposkytuje on nejmocněji povzbuzující a nejúčinnější pomoc všem, kteří chtějí růsti v plnost života, v dokonalý obraz Boží? Jest-li intimní znalost nejslechetnějších duchů, kteří žili, jich ducha a díla, hlavním účelem výchovy, máme vylučovati toho, který více než všichni hrdinové filosofové a básníci podněcoval duchy, budil myšlenky a čistil city lidstva? Jsou-li v demokratickém světě všechny instituce, které vychovávají, silou veřejného mínění puzeny, aby vychovávaly pro sociální službu, aby zdůrazňovaly pravdu, že nikdo nemůže býti moudrý nebo dobrý nebo veliký nebo šťastný, leč v milujícím a pomocném sdružení se svými bližními, kde najdeme příklad tak veliký nebo podnět tak mocný jako v životě toho, který přišel, ne aby mu bylo slouženo, ale aby sloužil, který z lásky učinil znamení a důkaz duchovního příbuzenství s sebou samým? Jest-li naše sympatie pro děti a pro davy, které jsou ještě odsouzeny k těžké práci, aby obětovaly krásu a radost života pro několik lidí, kteří žijí v hojnosti a přepychu, je pravá, jak je možno, že bychom ve tvořivé a rozhodné době lidské existence úmyslně před nimi, v tom neb onom výchovném processu, uzavírali ducha a srdce toho, který je na světě největším milovníkem dětí a ubožáků?

Nezrušíme-li ve škole naši dny, kde připomínáme si nějakého prostředního vlastence, básníka nebo řečníka, máme se snad pohoršovati, činíme-li ve škole poklonu tomu, který dal jiného naší civilizaci, který osvětil mravnost bezpříkladným světlem, který inspiroval sympatii a lásku pro člověka, který přetvořil život rasy, který dětství posvětil a pozvedl ženu na trůn, kde nejslechetnější duše vždy musí jí prokazovati úctu, v němž velikost myšlení byla úzce spojena s velikostí duše, který v sobě, více než v naukách svých, je pravda a dobro a krása?

Výchova jest odpověď duše na Boží výzvu, učiniti se Jemu podobnou, — svěčinnou, poznávající, moudrou, silnou, milující a krásnou; a stálý příklad nejdokonalejšího následovatele této výzvy je život a učení Kristovo. Kristus pohybuje se na pláni, na níž osud nejnižšího je vržen, a bydlí ve výších, již jen okamžiky dostupují světci a filosofové.

Nekonečná moc dobrého a hodného strádati a trpěti objevuje nám Boha více než nepředstavitelná síla a lesk millionů sluncí, zjevuje nám, že duch člověka je vyšší kvality a větší ceny než vesmír atomův. Je zapomenutím toho, co činí z nás oběti themat a hesel, léček na povrchních věcí, neschopné mysliti nebo milovati nebo činiti, co má hodnotu nepomíjející; co činí, že stáváme se obchodníky, pro něž trh stanoví cenu, pro něž úspěch je více než duše, kteří pozbývají spirituálního ducha, který je nejvyšší výchovnou silou a vlivem. Učitelé, kteří nevidí všechny věci ve světle věčnosti a všudypřítomnosti Boží, jsou jen služebníci idotův. Spějí k mechanickým methodám, dovolávají se hlavně aritmetického a kalkulačního rozumu, nechávajíce schopnost pro božské myšlenky a nekonečné naděje odumírat. Vytvořují obchodníky, řemeslníky, navrhovatele a politiky; ale ne lidi, kteří žijí ve vnitřní svatyni svědomí a žijí z věčného, neviděného světa pravdy a lásky, kde obchodnická měřítka nemají významu a aplikace.

Vychovávati, toť pracovati pro největší štěstí každého a všech ve smyslu, v němž štěstí je nerozlišitelné od moudrosti, svatosti a lásky. Jest to navykati mysliti, rozjímati, skýtati sluchu, hlasu, rozumu svědomí, oddalovati od hluku života a lomozu vášně, aby tento hlas mohl býti slyšán ve vši své hloubce a čistotě. Je to plniti ducha pravými principy chování a vytvářeti zvyky oprávněného myšlení a jednání. Je to, především, dílo náboženství a mravnosti, intelligence a moudrosti, sympatie a lásky.

Ideál užitečnosti lze dozajista na lidský život přehojně a dobročinně aplikovati, a může osvěcovati i dráhu nejšlechetnějších. Připojuje obecný princip k poznání a je výhodou celému světu. Je však přece jen jednou stránkou pravdy. Všechny věci existují pro ty, kdož vědí, jak jich užítí; a jich pravdivé a nejvyšší užítí je, aby sloužily ne žádosti, ale rozumu, ne pudu, ale svědomí, lidskému, ne zvířecímu. Právo je vyšší moci dobrota úspěchu, láska rozkoše. Je ne méně jisto, že faleš, nepočestnost a nečistota jsou špatny, stejně jako je jisto, že tělesa jsou řízena zákonem setrvačnosti; nebo, že mravní pravda je nekonečně větším ziskem duchu, který je já člověkovu, než fysický fakt. Nikdo skutečně nevěří, že zlý člověk může býti šťasten tu neb onde; a čím vyšší náš životní názor, tím méně myslíme na rozkoše a zájmy.

Jen tehdy, kráčí-li učitel ve světle tohoto ideálu, je povznášen hlubokým a trvalým nadšením pro své dílo, které ho plní pocitem, že spolupracuje s Bohem pro spásu lidí. Největší z výchovných problémů je, jak přivést nejlepší muže a ženy, aby z vyučování činili své životní povolání; a problem ten jest i nejobtížnější.

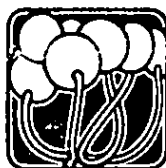
Je-li považováno pouze za kariéru, mnohé lákavější cesty otvírají se před očima mladých a dychtivých mladíků, kteří mají dobré srdce a vysoké cíle. Pro největší část, učitelova úloha počíná a končí v dření. Je monotónní, nudná, nevděčná a nízká. Učitel musí sám vytvořiti v těch, jež vyučuje chuť a schopnost oceňovati dobro, které jim činí; a přijdeli oceňování, je podobno odváte naději. Učitel je již unaven a sešlý, a nedbá již. Jeho opravdová duše podřídila se službě nezralým mozkům, jež tak dlouho zpracovával, aby je plnil světlem a otevíral velebnosti nebes a země. Jak má vytrvati? Jak má denně vrcholu dostupovati? Jak má podržeti svěžest a pružnost mládí v šerém vzduchu a tupé rutině školské síně? Bude mu možno, aby udržoval živou víru v moc a dobrodiní výchovy? Neodstoupí od něho moc oživovati,

stvořovati život pod pouty smrti, a nebude degradován k funkci dělníka obsluhujícího stroj?

Výsledek tento bude ovšem jistý, popírá-li se mu svoboda vůle, zakazuje-li se mu sdělovati nejsvatější a nejpomocnější zkušenosti, myšlenky, které miluje, naděje, které mu jsou předrahy, pravý život, který je jeho silou a radostí.

Velcí vychovatelé neusilovali o to, aby učinili zemi místem hmotného blahobytu, ale aby založili tu království nebeské, kde pravda, spravedlnost a láska by převládaly, kde lidé by činili vůli Boží, jako v neviděném světě ji činí bytosti vyšší, nerušené a nepokoušena lidskými slabostmi a vášněmi. Oni jsou světa vůdci a zachránci, inspirátoři davů, pomocníci ze zajetí a nevolnictví.

Nekonečná naděje sestoupila na svět, netušená filosofy Řecka, a jako památka nejpožehnanějších dnů, nebo jako výčitka, nemůže umřít, nemůže i ona zajít. Jednotlivci mohou býti atheisty a materialisty; ale duch a srdce křesťanstva nemůže nikdy opustiti víry v Boha, který zná a miluje a je dobrý a v nesmrtelnost lidské duše. Nejlepší a nejmoudřejší nepřestanou usilovati a pracovati o příchodu jeho království na zemi. Ve vzrůstu vědy, v rozšíření poznání, ve zmnožení svobody a příležitosti, budou viděti vždy plnější projevení se božského úmyslu. Než jako život jednotlivce by byl marný a bezvýznamný, kdyby tento svět byl vším, tak i rasa, počínající na konejšším rameni matky stává se bezvýznamnou, jestliže má býti jednou vyhubena cele na studené skále. Je v moci jednotlivců, i lidových tříd, udusiti duši ve smyslové chtivosti, nebo umlčovati hlas svědomí v šilném zápasu o zisk; ale když vrchol, na němž Kristus žil a umřel a obživil, byl jednou dosažen, nemůže lidstvo nikdy ve spokojenosti a klidu se uspokojovati nízkými věcmi. Tato víra je v kořenu moderuí civilisace. Je životním principem křesťanské rodiny a křesťanské církve; a jestliže stát a škola organisují se na basi číře světské nebo užitkářské, náš sociální a politický život zakusí radikální změnu. Naše obchodnická síla může vzrůsti, přírodní zdroje naše mohou se tak zmnožiti, že trhy celého světa budou námi zaplaveny; může zvednouti práh intelligence a zvýšiti životní měřítko davu; ale dříve nebo později ztratíme moc věřiti v absolutní cenu pravdy, dobra a krásna, spravedlnosti a čistoty a lásky. Můžeme se státi nejbohatší z národů, ale nebudeme míti nejvýbornější muže a ženy. Víse básníkova, zanícení světcovo a vznešený duch vlastence stanou se nemožny. Existence přestane míti pro nás duchovního obsahu, a konečně dojdou k názoru, že lidský život spočívá v hojnosti věcí, jež člověk má, a ne ve víře, naději a spravedlnosti, jež ho činí dítětem Božím a obyvatelem věčných světů.

ANTONÍN DRAŽOVSKÝ:

Z praxe pro praksi.

(Pokračování.)

Sklonba před. jmen 3 zak.**Přísloví.**

Kdo od přirození hloupý, v Paříži rozum nekoupí. Od myslí nepravých, nečekej rad zdravých. Dobrým škodí, kdo zlým hová. Lepší jest o samotě býti, než spolek se zlými míti. Závíděl lysý holému. Svéhlavost jest vada slabého rozumu. Hloupý hledá místa a chytrého i v koutě najdou. Mezi slepými jednooký králem. I pod ošumělým kloboukem chytrá hlava bývá. Ze starého nepřítele, nebude nový přítel. Únor bílý pole sílí. Slepý viděl zajíce, chromý za nim běžel, nahý ho vstrčil do kapsy. Z části umělý jsi, víš-li o tom čeho nevíš. Žák se špatnou pamětí jest jako žebrák s děravým pytlím. Nedůtkliví, prchlíví a svárliví lidé jsou jako nabitá puška s pokazeným zámkem. Přišel k nám bílý vůl, zalehl nám celý dvůr. Nač lidem raditi? Moudrý rady nepotřebuje a hloupý se dle ní neřídí. Novým přátelům a starým domům, nelze hned důvěřovati. Hospodář lipový, pacholek dubový, dobře si vyhoví. Lenoši nesmějí býti počítáni k živým, jsou mrtví, jichž však nelze pohřbíti. Práce chvatná, málo platná. Veselá mysl, půl zdraví. Moudrá hlava klobouku dobude. Pěkné slovo železná vrata otvírá. Hlad a práce výborné koření. Naděje má hluboké dno. Dobré bydlo má rohy. Remeslo má zlaté dno.

V zimě.

Přišla zima s krátkými a chladnými dny. Jinovatka na stromech stkví se duhovými barvami. Tabule v oknech stkví se půvabnými obrázky ledových květů. Celý kraj pokrývá se bílým rubášem. Zpěvaví ptáci odletěli do teplých krajin. Krávy a ovečky pasou se v teplých chlévích na sušené jetelině.

Naše říše.

Naše říše vyniká krásami přírodními nad jiné kraje evropské. Křivolaká údolí říční, horské ledovce, jezera ukrytá pod příkrými lesnatými boky vysokých hor, širé roviny nebetyčné skály a jícny hlubokých propastí, vše to nalezněš na půdě našeho mocnářství. A k tomu druží se ještě půvaby moře, jež všude má své zvláštní kouzlo.

Přídavná jména 1. zakončení.**Noční hlasy.**

Byla tichá měsíční noc. Vše se oddávalo občerstvujícímu spánku. Pojednou zavzněl na pokraji vsi lví řev. V zápětí ozval se úzkostlivý kozí mekot, kraví bučení, šakalí vytí. Po chvatném útěku gazelího a antilopího stáda poznali lidé, že král pouště jest blízko. Pokřikování pastevců a

praskání planoucích ohňů bylo doplňováno psím skučením. Lev uchopiv kořist zmizel v poušti. Na zbytek kořisti uspořádány byly druhého dne supí hody.

Ráno na východě.

Město bylo pohříženo v hluboký spánek. Jen tu a tam ozýval se psí štěkot. Pojednou počalo oslí plemeno vysílati hřmotný a hýkavý pozdrav novému dni. Majít oslí zvláštní způsoby. Dlouho jsou tiši, ale jakmile se ozve jeden, ostatní hned spustí asi tak jako u nás žáby v rybníce. Ze kteréhosi kouta ozval se pronikavý, trhavý zvuk oslí a za nedlouho všechno město zní nelahodným hlaholem probudivších se ušatců. Domácí obyvatelé jsou této hudbě tak zvyklí, že jich nevyruší ze sladké dřímoty ranní.

Ranní koncerty.

Sotva umlklo soví houkání nad spícími obyvateli lesa, ozvalo se kterési křoví dovádivým kosím zpěvem. Za ním spustili v polích skřivani a v křovích slavici. Květy oživly včelím bzukotem, bažiny čápími klapoty, dvory husím štebetáním. Chvillemi bylo dosti i holubího vrkání a pávího křiku.

Přísloví. Cizí zboží nerozumnoží. Cizího jídla nesol. Cizí hrouda ubíjí člověka. Kdo stojí o cizí přichází o své. Zadní rozum bez předního co kolo bez nápravy. Divoké husy na odletu konec je babímu létu. Cizí proso oháníš a tvé vrabci zobou. Pustil svůj pecen a jde za cizím krajícem. Cizím chlebem se nenasytiš. Cizí chyby na slunce, své do stínu stavíme rádi. Kozí zdraví, vlčí hlad. Dlužník cizího měšce hospodář. Kdo chce ve psi býti, spolehni na čeled.

Souhrnná cvičení.

Nezbytnými pomocníky severních národů jsou sobi, již jsou pro život v nehostinných těch krajinách dobře způsobilí. Jsou dvoukopytníci a přezvykavci a patří k našim jelenům, liší se však od nich celým zevnějškem svým. Parohy sobí jsou dlouhé a lopatkovité a i laň sobí jest jimi opatřena. Mléka dává laň málo, ale to výživností převyšuje každé jiné mléko. Nakládá-li se se soby kruté, zprotiví se člověku a jest mu pak hledati ochrany pod převrácenými saněmi.

Pohanka. — Před dávnými a dávnými časy kvetla na jednom poli pohanka. Když se jednou přihnala bouře a silně se blýskalo, nechtěla schýliti pyšnou svoji hlavu. Za to Boží posel spálil její květ. Staré vrby, jež to viděly, chvěly se žalostí a s jejich zelených větví padaly krůpěje jako veliké slzy. A staré vrby to vykládaly sýkoram, jež na ně posedaly a chlapcům, kteří pod nimi pásli husy.

Vichřice. — Od severu se přihnala prudká vichřice zavířila mlhou, tepala zmrzlou zemi bílým pokrovem. Vichřice zavířila jedné chvíle tak zběsile, že by byla málem porazila i chodce s těžkým břemenem. A to byl poslední výbuch, divé síly její. Potom jen táhlý hukot ozýval se lesem i údolím vždy tišeji a slaběji jako spokojené bručení usínající šelmy.

Jarní den. — Den byl překrásný. Slunko vynořilo se daleko na východě z lůna hor, vykoupalo se v jemných ranních mlhách, stoupalo výš a výše a ozařovalo zemi zářivým jasem. A sotva se na zemi pouсмálo, vše se probudilo. — Trávy i květiny zatížené třpytnými krůpějemi rosy rychle vstávaly a se vypínaly jako by chtěly býti slunci blíže. Kdesi z podmezí vyletěli skřiváci a vysoko pod modrou oblohou jásalí sladkými písněmi.

Křečkovo doupě. — Doupě křečkovo bývá pěkný suchý sklípek slamou dobře vystlaný. Z ložnice jeho vedou dva otvory, jeden kolmý, druhý šikmý. Šikmým domácí pán kradmo vychází, kolmým se spouští dolů. Vedle ložnice mívá ještě jiné sklípky. V těch nebydlí, ale nanosí si do nich všelikého obilí na zimu.

Příd. jm. neurčitá.

Unavenému koni i ocas těžek. Sám sobě hudeš, sám vesel budeš. Peníze jsou slepy. Není docela bos má ještě podvazky. Není ten chud, kdo ničeho neměl, ale kdo měl a pozbyl. Bos chodívá, komu celá ves boty kupuje. Kdo se za vlastní řeč stydí, hoden potupy všech lidí. Svět každému mil, ale přijde rozloučit se s ním. Ten mlád, kdo zdrav, ten bohat, kdo bez viny, ten vesel, kdo si hlavy neláme a s Bohem se těší. Mlád jsa, pamatuj, že stár budeš. Málo platen plot, přes který se leze. Kde pán chrom i sluha kulhá. Kdo s lenochy má býti živ, tomu Bůh buď milostiv. Kdo není s málem spokojen, více není hoden. Milo dobře tomu činiti, kdo patmětliv. Kdo závistiv, sám sobě křiv. Hoden služebník mzdy své.

Přídavné jméno ve větě.

A) Podmětem. Viz: Sklonba přídavných jmen 3 zak.

B) Přívlastkem ku podmětu.

Moudrá hlava klobouku dobude. Veselá mysl půl zdraví. Krásný páv peřím, člověk učením. Ošklivá tvář zrcadla nemiluje. Často krůpěj i kámen proráží. Dobrá kniha jest dobrá rada v potřebě. Stojatá voda hnije. Oko páně nejlépe koně vyobročí. První vyhrání z kapsy vyhání. Dobrá vůle koláče jídá, zlá hlavu tepe.

C) Přívlastek u jiných části řeči.

Ať si každý člověk mladý, všímá starších moudré rady. Mnohý se na zadní kola neohlídá a tak nevidí, že pádí za ním bída. Špatná píseň špatný konec mívá. Cizí chyby na slunce stavíme rádi. Cesta slávy na ledě stojí.

D) Věty přívlastkové.

Běda té kuchyni, která nevidá hospodyně. Běda tomu dvoru, kde tele vykazuje volu. Čas, který minul, nikdy se nevrátí. Dej mi radu, co bych měl dělati. Strom, jímž vichrové zahrávají, obyčejně se v zemi hlouběji zakořeňuje. Výmluvnost mnohých lidí rovná se bubnu, který mnoho povyku nadělá, přljemnosti však nemá. Žádosti lidské podobají se bezedné nádobě, které nelze naplniti. Ze všech bídníků nejbídnější jest ten, komu rozum oslepnul a svědomí usnulo. Do zlata zasazen má býti soudce, jehož zlato neoblomí. Hrdinou všech hrdin nazvi toho muže, jehož náruživost nepřemůže. Přijde čas, že se

zeptá zima, cos dělal v létě. Život jest poklad, jenž zmenšuje se každým dnem.

Osudy pecnu chleba.

Byl jednou jeden člověk, který chodil poselstvím. Kdysi přenocoval u jednoho hospodáře, který ho obdaroval pecnem chleba. Na cestě potkali ho kupci, co kupují vepřový dobytek a ptali se, nemá-li něco na prodej. A on jim prodal chléb, co dostal od hospodáře. Potom přišli ti kupci také do té vesnice a také k tomu hospodáři, odkud byl ten chléb a ptali se, nemá-li co na prodej. Hospodář je chtěl uhostiti, oni však mu řekli, že koupili pecen chleba od jakéhosi člověka, který nesl psaní. A hospodář domyslí se hned, že jest to ten, jemuž pecen daroval.

(Dokončení.)

DAGOBERT BERG:

Cíl a úkol biologického vyučování.

Biologie jsouc naukou o organismech, o jejich způsobu života, jich proměnlivosti, přizpůsobování a jich rozšíření jest vědou zkušebnou. Jejimi hlavními podklady jsou především morfologie čili nauka o tvaru zvířat a rostlin, dále fyziologie čili nauka o funkcích orgánů. Biologie vede nás po samé hranice skutečného poznávání přírody, avšak těchto nepřekročuje.

S tohoto hlediska sluší cíl biologického vyučování posuzovati, praví-li se: „Cílem biologického vyučování jest pochopení přírody.“ Jest samozřejmo, že škola obecná není s to cíle toho dosíci, nýbrž že k dosažení tohoto cíle pouze připravovati může!

Z věty předeslané nelze však usuzovati, že by úkolem biologického vyučování bylo rozšíření systematiky nebo-li jinak řečeno, rozšíření známosti jednotlivých druhů živočichů a rostlin a jejich příslušnosti v systematice. Upevnění a prohloubení systematiky jest vítaným vedlejším úspěchem biologického vyučování.

Dle předeslaného vysvětlení jest úkolem biologického vyučování uschopniti žáky rozumně pojímati běh života v přírodě.

Nutným předpokladem pro toto pojmání života jest znalost nejvýznačnějších forem, organického života. Jest na výsost nutno, seznámiti žáka s řadou jedinců nejrůznějších tvarů a na různých stupních vývoje, čímž seznámí se žáci se základy anatomie a fyziologie. Různé jevy života, jevy pohybu, výměny látek, ochrany proti zimě, vztahu mezi listy a kořeny, ochranných zařízení proti přílišnému vypařování, zařízení podporujících vypařování, ochrany pelu a semene, prostředků ku rozšíření semene a ku rozšiřování pelu větrem a zvířaty atd., to vše jest pozorovati a vysvětlovati. Jest také vystihovati vztah organismů ku světu anorganickému, mezi sebou a ku člověku.

Biologickému vyučování přísluší dále ten neméně důležitý formální úkol, jež nazvati lze zbystřením pozorovací schopnosti. V tomto ohledu jest biologické vyučování nutným doplňkem abstraktních předmětů vyučovacích. Žádný jiný předmět nezaměstnává smyslů přímo tou měrou, jako biologie, jejíž stěžejním bodem jest pozorování. Toto tříbí se při vyučování biologickém znamenitě, kdežto při vyučování ostatním předmětům, kde více jenom ucho se zaměstnává, intenzivní pozorování nedochází náležitého výcviku. Při biologickém vyučování nutno pozorovati stále všemi smysly, jež jsou branami, jimiž přírodovědné poznatky do vědomí vstupují. Předměty, jsoucí dějem životním ustavičným změnám podrobeny, poskytují pro pozorování vždy novou zajímavou látku.

Od pozorování vlastností a jevů dospívá žák ku tvoření logických pojmů. Pozorovati, o pozorovaném přemýšletí a o propracovaném usuzovati, toť cesta, přimykající se bytnosti biologického vyučování. Navádí tedy žáka, aby se snažil vystihnouti příčinný vztah mezi stavbou těla a životem zvířat a rostlin. Sotva který vyučovací předmět podporuje vývoj logického myšlení tou měrou, jako vyučování biologické.

Výcvik a pěstění smyslů ustavičným pozorováním klade základ pro aesthetické vzdělání. Možnost aesthetického vzdělání jest závisla na chápavosti smyslů jich schopnosti a rozdíly vystihovati. Svou látkou vzdělává biologické vyučování přímo aestheticky; neb předvádí nám přírodní útvary dle jich formy a barvy, tónu a pohybu, jednotlivě a v jich přirozeném prostředí. Tím navádí žáka ku samostatnému pozorování a vnímání.

Ne méně cenným výsledkem biologického vyučování jest utužení lásky k domovině. Jenom kdo domovinu dokonale zná, ten ji miluje. Avšak znalostí domoviny, není pouze znalost dějin domoviny a jich kulturního významu, nýbrž především znalost její krajiny, její květeny i zvířeny. A právě vyučování biologické — opírající se hlavně o pozorování — seznamuje žáka se životem v domovině a neomeškává žádné příležitosti, provést žáky krajem domovským. Teprve když dějiny, zeměpis a přírodopis domoviny vzájemně se doplňují, vytvoří se ucelený obraz domoviny.

Velikého významu jest také umravňující povaha biologického vyučování. Vštěpuje úctu k útvarům organického světa, učí vnímati a chápati krásu a dokonalost ucelené přírody. Tím stává se biologické vyučování pramenem nejčistších a nejušlechtlejších požitků. Prohloubené pozorování jevů živoucí přírody dává nám poznávaní, jak nedostatečné naše vědění jest a tím navádí nás ku vnitřní skromnosti. Biologické vyučování nepřecpává žáky jednotlivostmi, nýbrž odůvodňuje všeobecné pravdy, jichž při jednotlivostech v každý čas upotřebiti lze. Podávajíc nám v hrubých náčrtech přehled celé přírody, stává se důležitým prostředkem ethické výchovy. Žák, cítě se částí velikého celku, uvědomí si, proč jest povinnen, i ze své části ku prospěchu celku spolupůsobiti, užitečným členem společnosti se státi, snažiti se dosíci jistého stupně zdatnosti, jak tělesné, tak duševní.

Poznáním domoviny docílujeme ještě jiných věcí mimo vědomostí přírodopisných. Domovina poskytuje nám všeho v hojnosti, proto může i požadovati. Ona potřebuje nezbytně ochrany! Žitné pole, louka, lesní kultura, živý plot zasluhují šetření nejen proto, že jsou produkty lidské pile,

nýbrž také proto, že jsou částí živoucí přírody. Úctu k přírodě a k jejím dílům, to jest to, co dětem především vštípití chceme. Pokud mravenišťe hnízdo ptačí, po cestě lezoucí žába, kočky na vrbách, chrpa v obilí pouze, předměty ničící zuřivosti a hrabivosti jsou, potud jsme vytčeného cíle dalecí. Nutným předpokladem k dosažení cíle tohoto jest pochopení přírody a jejího života, a právě toho se dodělati jest naší nejvznešenější úlohou. Rozřešení tohoto úkolu má jen tehdy čáku na nějaký úspěch, naučíme-li dítky rozuměti mluvě jich domoviny.

A kdo pro domovinu a její přírodniny má porozumění a je oceniti dovede, tenť jest zajisté jejich obhájcem v obtížném boji proti všem pustošitelům jejich krás a zvláštností. Pro toho nevyznívají slova: „Ochrana přírodním památkám!“ na prázdno. Toto volání zaznívá v době nejnovější důrazněji a hlasitěji! Jest to snadno pochopitelné. Rychlé vzrůstání našich průmyslových měst, ničících přírodní krásy a zvláštností svého nejbližšího okolí, přibývání spojovacích prostředků, jimiž se nejdlehlší zákoutí s některým velkoměstem spojují, to vše chová v sobě nová nebezpečí pro přírodu a její tvorstvo. Mimo to zaznívá již po delší dobu heslo: „Užití přírody“, což by však správněji zníti mělo: „V přírodě života užívat!“ A právě toto jest u mnohých lidí totožným jako ničiti přírodu a její tvorstvo. Typický velkoměšťák strhuje na své procházce palem klasy s pšenice, ulamuje ve křoví hůl a stíná vysokostonkaté rostliny na pokraji cesty, uvelebují se na nejpěknějším místěčku v lesu a neopomíná zanechat po sobě daleko znatelné stopy své přítomnosti ve způsobu papírových hadrů a doutníkových opalků. Poetičtí milovníci přírody a různí jiní milovníci zvětňují se ve kůře stromů neb jiným způsobem na nejdylitějších odpočincích výletních míst. Pak naškubě se ještě, a to mnohdy hned při nastoupení cesty, pořádná kytice květin, která se pak s obzvláštní zálibou někde ležeti nechává. Urazilo-li se dostatečné množství kilometrů, pak jde se s velikým uspokojením domů. — Kdo přírody užití chce, ten nesmí konati vycházky se stádem neb ve stádu lidí. Pozorování a povznášející vnímání přírody a jejich krás, jest nutno se naučiti a sice již v útlém věku, což opět jest nejpřednějším úkolem školních vycházek.

Není zde mým úkolem šířiti se o pořádání školních vycházek, kterak k nim žáky připravovati, kdy a za jakými účely je konati, co vše při nich pozorovati, nýbrž chci se jenom stručně zmíniti o ethické jich hodnotě.

Má-li se porozumění živoucího světa, především však domoviny při školních vycházkách prohloubiti, jest nutno žáka naváděti, aby očima i ušima vystihoval pozorně všechny jevy, s nimiž se ve volné přírodě, při každém kroku setkává; musí se totiž pozorování přiučovati. Je-li dar, uměti vše bystře postřehnouti, již sám sebou pro každého člověka cenným, jest u žáka tím vítanější a nejbedlivější péče hoden, poněvadž žáka uschopňuje později pozorování jemu samotnému uložená konati, čímž, jak náš praučitel Komenský praví, samočinnost k samostatnosti se vede. Úlohy, které se na dolním stupni ve volné přírodě za součinnosti všech žáků řeší, přenecháváme na vyšším stupni za samostatnou práci jednotlivým žákům, připravující celou třídu na větší a těžší úkoly. Naučí-li se dítko otevřenými očima volnou přírodou se ubírat, nezanechá toho pěkného zvyku ani v době pozdější.

Obezdnámí se znenáhla s přírodou a zamiluje si ji, neb jen to, co známe, milujeme. Takto vštěpujeme, aniž bychom lásku hlásali, přece lásku k přírodě, a to především k přírodě domoviny, z kteréž zcela přirozeně, ale trvale, láska k vlasti vykvétá. Tím předejdeme účinně onomu odcizení, jaké, následkem přeměny mnohých krajů v kraje průmyslové, mezi měšťáky a přírodou zeje, odcizení, které se jeví v barbarském ničení rostlinstva, v bezcitném trápení zvířat, jehož se obzvláště městská mládež v okolí svého bydliště dopouští. Kdo však oproti tomu s přírodou se seznámil, komu každé zvířátko a rostlinka o svých strastech a slastech, o svých bojích a vítězstvích vypravuje, ten cílí a šetří života každého tvora, ten se štítí zasahovati rušivě do koloběhu přírody. — Teprve důvěrná obezdnalost s přírodou otevírá znenáhla zrak pro krásy přírody kolem nás a dává nám poznávat, že květina se nejkrásněji vyjímá ve svém přirozeném prostředí, čímž se zamezí opět ono bezrozumné plenění domácích niv, které naše nivy a okolí měst vždy víc a více zbavuje mnohých vzácných jedinců.

V nerozlučné souvislosti s láskou k přírodě jest láska ku Stvořiteli. „Pro lásku k přírodě nezapomínejmež na Stvořitele.“ Bylo by však pochybeno, liboval-li by si učitel ve strojených náboženských úvahách a v mělkém poukazování na moc, dobrotu a moudrost Boží. Vyučování přírodopisu, správně, jsouce podáváno, jest samo sebou nejvýmluvnějším kazatelem. Vzbuzuje radost a zanícení nad krásou, rozmanitostí a účelností v přírodě a vzněcuje úžas a obdiv nad jejím Původcem“. Obmezujmež se, tu a tam na stručné příklady, a dále nechť působí výjev sám; tichý jeho vliv jest mocnějším nejpromyšlenější řečí. Nevzbudí-li věc sama náboženské zanícení v člověku, jest rozvláčné mluvení při nejmenším zbytečno. Účelnost ve všech ústrojích rostlin a zvířat zůstává nepochopitelnou, nedoznáme-li, že jest ztělesněnou myšlenkou a účelem Stvořitelovým. Takto vyjevuje nám vyučování biologické moudrost a moc Stvořitelovou v míře neskonale velikolepé a dokonalé, neb svět organismů nepopírá bytnosti Stvořitelovy, nýbrž hlásá co nejvýmluvněji Jeho všemohoucnost.

Svět organismů nejen že nepopírá bytnosti Nejvyšší Moudrosti, která, jsouc sice našim smyslům skryta, ve svých dílech se nám zjevuje, ale svět organismů dosvědčuje její bytnost. Všude se jeví účelnost nelze jiným způsobem vystihnouti; obzvláště ne Darwinovou teorií o výběru, která sice učí, že individua méně dokonalá v boji o život zanikají, avšak nenaznačuje, kterak účelné z bezúčelného vzniká. Věda v nižádném pádu doposud nedokázala, že by „přírodním výběrem“ nějaký účelný orgán buď u živočichů, buď u rostliny byl vnikl. Ale na prostým bludařstvím jest tvrzení, že i bez součinnosti Tvůrčí z neorganických sloučenin kůry zemské živoucí buňka povstati mohla. Nehledě k tomu, že tomu veškerá zkušenost odepírá, jest samovolný vznik i nejjednodušších organismů jak s hlediska chemického tak i fyzikálního právě tak holou nemožností, jako perpetuum mobile. Z toho zřejmo, že biologie vede k Bohu, a nikoliv k ateismu. Objektivní učba biologie jest jednou z nejdůležitějších pomůcek, kterou škola žáka vyzbrojiti může, by v boji se životem nepodlehla.

Atheismus jest anarchií světového názoru; jeho snahou jest velikolepý řád vesmíru za chaos prohlásiti. U nevědomých, nevychovaných a neprozíravých hlav přesmykne se velice snadno tato anarchie duše v anarchii činu. Bebe

hlásá zásadu, že cílem sociální demokracie na poli náboženském jest atheismus. Také se vyjádřil, že jest toho mínění, že dělníci, jakmile s to budou Ha e c k e l o v ý m „Zásadám světovým“ porozuměti, vesměs atheisty se stanou.

Křesťanskému státu nemůže dokonce lhostejno býti, zda-li dělníci a odchovanci škol ku atheismu se kloní. Nebezpečí z toho vznikající bylo by u nastávajících členů národa tím povážlivější. Takové nebezpečí skrývají v sobě dovedně psané knihy, které však vesměs vědecky bezcenným, nanejvýš mělkým literárním šmejdem jsou. Těmto zhoubným vlivům lze předejiti a čeliti rozumným poučováním o základních otázkách biologie, a to na nejvyšších stupních střední školy. Právě vědy, opravdové osvěty netřeba se obávati, zcela jistě však neuvědomělosti a pavzdělanosti!

Materialismus a atheismus jsou pro důsledky, které z nich vyplývají, nejnebezpečnějšími nepřáteli našeho života státního i národního. Nepřátelé tito jsou duševní, nutno tedy duševními zbraněmi je potírati. Boj tento musí především škola vybojovati, neb se stanoviska vědeckého jsou materialismus i atheismus věcmi překonanými. Myslím, že v tomto ohledu plniti jest škole svatou povinnost. Kéž by nikdy nebylo zapotřebí připomínati škole slova Fichteova: „Co člověk konati má, to také dovede; a praví-li, že nemůže, tak nechce“.

Nuže, kterak jest nám postupovati, chceme-li této vznešené mety dosíci? Kterak vyučování biologické upravití, máme-li se žádoucího úspěchu dodělati?

Stěžejními předměty biologického vyučování jsou přírodniny domoviny. Tedy nikoliv jak Junge žádal „životní družstva“, totiž přírodniny, které poskytuje zahrada, pak louka, les, háj, kalužina, rybník, řeka atp., však ani systematicky nebudeme postupovat, totiž nezačneme opicemi, abychom ukončili ssavci vačnatými.

Pro výběr biologické učební látky na nižších stupních jest hlavně ono stanovisko směrodatným, aby se přírodnina, o kteréž se, jako o podstatné části nejbližšího okolí dítěte, jednati má, živa ukázala. Teprve tehdy, je-li na nižším stupni správným výběrem biologických výjevů (jež jedině na živé přírodnině náležitě ukázati lze) jistý základ položen, pak možno dále postupovati. Pak teprve jest možno podrobně jednati o zvířatech a rostlinách ze širšího okolí žákovy.

Z toho všeho patrně, že není vůbec takové učebnice, dle které bychom přesně postupovati mohli. Nehledě k tomu, že učebnice sotva kdy látku v tom výběru podává, jak by se na dotyčném stupni probíratí měla, má každá učebnice především tu vadu, že v ní nelze uplatniti principu domoviny. A jak rádi řídíme se dle učebnice, často z pouhé pohodlnosti! Pak ovšem projednávají se věci, mající v ohledu biologickém cenu více méně pochybnou.

Připravena-li je ve 3. škol. roce na základě domovopisu pro biologické vyučování půda, pojednáváme ve 4. a v 5. škol. roce o organismech morfologicky. V obou těchto rocích obracíme taktéž všechen zřetel výhradně a jedině k organismům domoviny, protože jedině na těchto žák pozorovati se naučí. Při tom všimáme si obzvláště vnějších tvarů a jednodušších vztahů mezi těmito a biologickými poměry. Žáci poznávají nejdůležitější rostlinné

orgány a jich výkony, pokud to jich chápavosti na tomto stupni přiměřeno jest. Na jednoduchých příkladech znázorňujeme žákům, kterak rostlina své orgány, přede vším však květy a listy, proti vlhkosti a zimě, proti poškození býložravci chrání, kterak změna světlosti a teplo y na př. na květ tulipánu působí; kterak oddenek, hlíza, kořen a dělohy pro rostliny žaludkem a špižirami výživných látek jsou. Poznávají dále nejjednodušší způsoby opylení květů větrem a hmyzem; rozmnožování rostlin plody, rozmnožovacími pupeny, odnoží a řízky; rozšiřování semen a plodův větrem, živočichy a vymršťováním. Dále žáky seznámíme s nejobyčejnějšími popínavými rostlinami.

Podobnou řadu jednotlivých jevů, kterou snadno rozšířiti lze, poskytuje nám i živočišstvo. I zde jest žáky přede vším s nejdůležitějšími, zvláště vnějšími živočišnými orgány a jich výkony seznámiti. Dále pak sluší vytknouti vztahy mezi potravou a mezi chrupem ssavců, zobákem ptáků, ústními ústroji hmyzu; způsob zbraní obranných i útočných; různé utváření údů dle jich výkonů; ochrana těla oproti zimě, mokru, nepřátelským útokům; jednoduché a zřejmé jevy ochranného zbarvení u obratlovců i hmyzu. Zvláště sluší ony jevy zdůrazňovati, kteréž žákům ozřejmují, že rostliny jsou podobně živoucími bytostmi jako živočichové a tudíž téhož šetření zasluhují jako tito. Morfologické pojednávání nevylučuje ovšem, aby se jako morfologické, tak i biologické poměry nesrovnávaly, čímž se žáci připravují na soustředování biologických poznatků na vyšších stupních. Naznačenému účelu také dobře posloužíme, rozšíříme-li svá pozorování i na měkkýše a pojednáme-li elementárním způsobem na př. o hlemýždi. Rozšířením našich biologických pozorování i na tato zvířata osvěžující rozmanitosti a morfologické pojmy o obratlovcích a členovcích nabudou kontrastem se živočichy z řádu měkkýšů větší výraznosti. V 6. školním roku připojí se k bytostem, již pojednaným, nižší živočichové, kdežto nižší rostliny pro nesnadné pochopení jich biologických poměrů až pro 7. školní rok ponecháme. 6tý školní rok zdůrazňuje z biologických poměrů ona zařízení, kterým bez předběžné znalosti fysiky a chemie porozuměti nelze. I vztahy ku antropologii stávají se rozmanitějšími a prohlubují se ještě více v 7. školním roce, ve kterém, opírajíce se o nabyté vědomosti z fysiky a z chemie, žáky důkladněji seznámíme s anatomickými a fyziologickými poměry živoucích bytostí, jakož i s těžšími partiemi z ostatních oborů. Konečně shrne se probrané učivo v ohledu biologickém i morfologickém v zaokrouhlený celek.

Zopakujeme postupně všechny probrané skupiny vystihující různé změny organismů, jakož i různé prostředky k obraně a k útoku, k ochraně proti přílišnému vedru a zimě, proti mokru a suchu v celé stupnici organismů. V 8. školním roku konečně necháme na základě biologických poznatků znenáhla vyrůst systematické roztřídění organismů a poukážeme na vyšší význam téhož. Souborné pojednání tělovědy uschopní žáka, že pochopí nejen svět organismů, nýbrž že si uvědomí i svůj význam uprostřed téhož.

Bojujíce tedy pro zavedení učiva biologického, předvádějme za příklady jevy skutečné, pravdivé, mnohonásobným zkoumáním zjištěné a varujmež se poměrů možných nebo jenom zdánlivých a nevyzkoušených. Zabřede-li učitel do říše možností a zdánlivostí, jest veta po vědecké pravdě. Místo přesvědčivosti nastává kolísání, místo opravdovosti nejistota a při lehkověrném vykladači naprostá libovůle. Podobně dlužno se chrániti nemístného sevšeobec-

ňování, protože zavádí na scestí a vede k domněnkám. Tak na př., bylo-li při vyučování projednáno několik rostlin anemofilných, t. j. u nichž přenáší pel z květu na květ vítr, necháme žáky vyvoditi větu: „Větrokvěte rostliny nemají ani pestře zbarvené korunky, ani vůně, ani nevyměšují medoviny“, aneb po pojednání o křepelce, zajíci, skřivánku, koroptví atd. vyvodíme: „Četným polním živočichům jest jich pokrývka barvy zemité znamenitou ochranou oproti jich nepřátelům“. Podobným způsobem vyvoditi lze věty: „Šelma i dravec, musí býti buď silnější, buď chytřejší, buď rychlejší své kořisti“. — Rostliny, jichž semena ptačtvem se rozšiřují, mají šfavnaté aneb masité plody. (Jmelí, jeřáb, brslen). — Tak lze z většího počtu obdobných biologických jevů vyvoditi jevy společné a všeobecné, které venkoncem tkví ve sféře dětské schopnosti a chápavosti a s dostatek vystihují zákonitost organického života, při čemž nezáleží tak na přesné formulaci jako spíše na tom, aby žáci větám těmto za podklad sloužící fakta poznali a jimi porozuměli.

Jest zřejmo, že si musí učitel při výkladech biologických velmi obezřetně počínati a stále se ohlížeti po životě, vzájemném vztahu, vzniku a zániku přírodnin, aby nezašel na scestí. Proto nutno, aby učitel si osvojil nutnou míru poznatků z dobrých knih. Druhým stupněm bude, když učitel ohledá pečlivě své nejbližší okolí, a zjevy nalezené svědomitě srovná s tím, čemu se z knihy naučil. Nalezne-li poměry identické s těmi, jež v knihách poznal, užije jich ve škole bez obavy. Třetím stupněm v této učitelské práci bude dílem odvislé, dílem již samostatné zkoumání a ohledávání zjevů, které se plně neshodují s těmi, jež byly v dobrých spisech uvedeny. V těchto případech třeba dáti lehkověrnosti i obrazotvornosti výhost a přidržeti se chladné rozvahy. Více prospěje nedůvěřivost než-li ukvapenost.

Z vlastní zkušenosti přidá učitel toliko to, o čem se mnohonásobným pozorováním přesvědčil, že odpovídá pravdě. Pozorování plně nevyjasněná musí opět a opět kritice podrobovati, než-li je žákům předloží, aby je povrchnosti nezvykal. Každým způsobem však dobře učini, když povlovně vyhledá si v přírodninách z okolí příklady obdobné těm, o nichž v příruční knize bylo jednáno.

K objasnění nového hnutí biologického vyučování přispěla v řadách českého učitelstva podstatnou měrou brožura

Lorenzova „Biologický ráz vyučování přírodopisného na školách obecných a měšťanských“ zvláště však Schmeilova brožura „Über die Reformbestrebungen auf dem Gebiete des naturgeschichtlichen Unterrichtes“ v překladě Geislerově „O reformních snahách, v oboru učby přírodopisné“, vydána nákladem spisovatelovým. Je-li originál již sám o sobě výtečnou pomůckou pro toho, kdo o nynějším stadiu obrodného hnutí informovati se chce, je český překlad — obohacený výpočtem opravných snah domácích a rozhojněný vhodnými ukázkami a doklady z české literatury odborné — pro českého učitele přírodopisu knihou přímo nezbytnou.

Praktické ukázky výkladů biologických podali K. Lorenc, (Výklady přírodopisné rázu biologického) a Fr. Freiberg (Biologické pozorování zvířat).

V poslední době upoutaly pozornost učitelstva některé obsáhlejší práce toho druhu. Harapatova „Biologie rostlin“ a „Jak vyučovati živočichopisu“.

Podány tu pěkné, svědomitě zpracované methodické ukázky biologického vyučování, velice cenné příspěvky k realizování theoretických úvah.

Zásadě „o přírodě učiti v přírodě“, kterážto smělá idea udržuje učitelstvo stále v napětí, k realizaci vydatně napomáhá spis *Vimmerův* „Přírodopis na vycházkách. Praktický příspěvek k řešení otázky, kterák učiti žáky škol obecných a měšťanských o přírodě ve přírodě“. Důkladné dílo toto, obsahujíc rozvržení látky na vycházky, množství cenných pokynů a některé stati zevrubně methodicky propracované, prozrazuje v každém směru routinovaného praktika.

Velice šťastnou myšlenku uvedlo v nejnovější době ve skutek učitelstvo okr. pardubického, podjavi se záslužného úkolu, vydati Schmeilovy učebnice v českém překladě. „Přírodopis živočišstva“ už vyšel podobně i „Přírodopis rostlinstva“ v překladě profesora Dr. Dlouhého a Ed. Geislera. Knihy tyto čeká velice důležité poslání mezi učitelstvem. Epochální tyto práce známého reformátora jsou nad jiné způsobilými přispěti k tomu, aby opravné snahy o učení přírodopisném u nás zdomácněly.

Kdo pilně v poslední době sledoval čilý pohyb za povznesením úrovně přírodovědného vyučování u nás, s potěšením zajisté konstatovati musí opravdový pokrok oproti době teprve nedávno minulé. Ovšem ke kýženému cíli máme ještě hodně, hodně daleko. Nejsme dosud usjednoceni ani ohledem theoretického pojímání opravných snah a po dosažení tohoto čeká nás úkol mnohem těžší prvního: přenést zásady přijaté do praxe školní, aby reformy nezůstaly pouze na papíře. Práce již vykonaná a na všech stranách se jevíci odhodlání k další neulevující činnosti, zvláště pak zdravý duch přísné objektivy zavládnuvši v diskussích o tomto předmětu a plynoucí z opravdové snahy po nápravě, opravňují i do budoucna k nejlepším nadějím. Že dnes potěšitelný tento fakt konstatovati možno, jest již samo o sobě cennou zárukou, že novým, svěžím proudům otevírá se i u nás utěšený výhled do budoucnosti. Hřejná myšlenka tato budiž nám vzpruhou dalšího snažení.

Dr. JOS. KRATOCHVIL:

Věda a víra,

(Volné listy.)

III.

Úplně jednotě pravé filosofie a pravého náboženství čili jednotě vědy a víry učí Jan Scotus Eringena, učitel při dvoře Karla Lysého († 877). Zkoumal nejtěžší záhady theologické a hledal jejich poměr k filosofii, ač sám nebyl vůbec ani knězem. Vědecký svůj názor staví Jan Scotus na teoriích sv. Otců řeckých: Origenovi, Řehoři Nazianském i Nyssejském, ale zvláště na Pseudodyonysiovi, jehož spisy i do latiny přeložil. Z latinských Otců všímá si nejvíce sv. Augustina.

Autoritě sv. Otců podřizuje se stejně ochotně jako autoritě Písma svatého, jen když nejsou jejich názory v odporu, se zjevením nebo rozumem. Vera

enim auctoritas rectae rationi non obsistit neque recta ratio verae auctoritati. Ambo enim ex uno fonte, divina videlicet sapientia, manare dubium non est jsou hlavní vědy jeho systému.

Neuznává tedy Eringena sporu mezi vědou a vírou, žádá pouze správné rozumování (—recta ratio—) a pravou autoritu (—vera auctoritas—). Lidský rozum mohl by snadno se mýlit, tu však od bludu uchrání jej pravá autorita, božské zjevení, písmo svatá. *Salus nostra ex fide inchoat. Sacrae scripturae in omnibus sequenda est auctoritas. Non tamen ita credendum est, ut ipsa semper propriis, sed quibusdam similitudinibus variisque translatorum verborum seu nominum modis utitur, infirmitati nostrae condescendens nostrosque adhuc rudes infantilesque sensus simplici doctrina erigens* (De div. n. I. 64.)

Úkolem rozumu jest tedy vyzkoumati smysl písem svatých a pomoci tak víře. Věda proměňuje se tak ve víru, filosofie v theologii. Celý hlavní spis Eringenův *Peri fýseos merismu* id est de divisione naturae libri quinque formou dialogu mezi učitelem a žákem hájí a odůvodňuje tuto jednotu vědy a víry, pravé filosofie a pravého náboženství. Názorem tím podává Eringena zajímavou skutečně směr racionalismu a víry, snahy rozumářské i prostické víry. V posledních důsledcích jest však jeho názor již zabarven pantheisticky. Proto také pařížský koncil 1210 názory Eringenovy odsoudil.

Hlavní věty tohoto racionalistického, dnes bychom řekli modernistického nazírání poměr vědy a víry čteme v díle De divisione naturae I. 71: *Auctoritas ex vera ratione processit, ratio vero nequaquam ex auctoritate. Omnis auctoritas, quae vera ratione non approbatur, infirma esse videtur; vera autem ratio quum virtutibus suis rata atque immutabilis munitur, nullis auctoritatis ad stipulatione roborari indiget.*

Myšlenka jednoty vědy a víry, filosofie a theologie jest provedena v systému Eringenově do nejmenších podrobností, jak mohli bychom dokázati podrobným rozbořem díla Scotova, ale tím odchýlili bychom se příliš od thematu. Jest nesporno, že system Eringenův jest první větší dílo scholastiky, dílo plné hlubokých myšlenek, ale spíše system monismu než-li system křesťanský. Přečází-li tělesné v duchové a toto v Boha, tedy mnohost v Jednotu — pak ovšem nutno nazvati Eringena scholastickým monistou.

JAN STUDENÝ :

Descartesův život a učení.

II.

Descartesovo učení.

K porozumění učení Descartesova nutno znáti vůdčí jeho myšlenku. Jak již podotknuto, platí Descartes za tvůrce nové metody a sám zdůrazňuje, že se mu poštěstilo, úlohu tuto rozřešiti, že své metodě vše děkuje a že cena jeho práce zakládá se na ceně metody. Při čtení jeho spisů se snadno

presvědčíme, že Descartes metodu samu si vzal za předmět svého bádání. V čem tedy záleží tato jeho metoda? Odpověď na tuto otázku není tak snadná, neboť jí nevypracoval tak obšírně, jak ji vychvaloval. Jeho jediný spis jest: „Discours de la méthode“ a ten nadělá právě v tomto bodě málo slov, ačkoliv podává více, nežli název slibuje. Neboť místo slíbené regulativy upoutá nás životopis muže, který se úplně věnoval vědě a k tomu účelu se zcela methodicky zařídil a jisto jest, že nelze lépe metodu podati nežli v úplném splnutí jejím s životem ve všech jeho okolnostech.

Ale mimo tento spis nalezy se v jeho pozůstalosti dva úryvky, jeden pod názvem: „Règles pour la direction de l' esprit“, druhý pod rouškou rozmluvy: „Recherche de la vérité par les lumières naturelles“. K tomu ještě několik zmínek v dopisech. Spisy tyto souvisí s „Meditacemi“. Spisek: „Règles pour la direction de l' esprit“ předchází pojednání vlastnímu o methodě. Jeho metoda vzniká z hluboké touhy poznati pravdu, kterážto touha udělá z učelivého žáka pochybovače. Hledá pravdu a přijde k poznání, že je nutno, aby ji sám našel a sice tak, aby nepřipustila žádné pochybnosti a tu vidí, že je jen jediná cesta najiti pravdu: vlastní myšlení a myšlení to musí býti správné. Kterým směrem se tedy musí naše myšlení bráti, aby bylo správné, aby se mu dostalo pravého poznání: to jest: která je metoda poznání.

Vzdělání tak zvané vědecké a školou repraesentované není methodické a proto také pro člověka plného touhy poznati pravdu jest nesprávné, jest nespořádané, bez určitého směru. Vědě školské schází vlastní myšlení, duch pochybnosti, který sám zkoumá, vědění mimo školu schází uspořádanost myšlení; v obou případech schází metoda. Je tedy nutno, přivesti metodu do myšlení. Nemethodické myšlení svého soudobí vyšetřuje Descartes ve všech jeho směrech. Filosofie školská podává autorisované soustavy, podává vědomost cizích zásad, není to tedy věda filosofická, nýbrž dějepisná; nezáleží v poznání, nýbrž ve vědomostech, které sice mohou býti správné, ale neposkytují jistoty. Pohnutka takové vědy jest zvědavost, její cíl vědomost mnohých věcí; Descartes ji nazývá filosofií vulgární. Učenci takoví nejsou myslitelé, nýbrž sběratelé; oni vědí, co jiní nevědí: jsou učeni, zanedbávají přirozenou úsudnost a tím se připojuje k jejich nesprávné vědě i nesprávná pýcha. Jak vzniká tedy z myšlení věda? jaké musí naše myšlení býti, aby se domohlo čiré pravdy? Nejedná se zde o nějakou speciální vědu, nýbrž o poznání samo. Předměty poznání jsou různé pravdy, poznání samo jest jen jedno, podmínky poznání jsou pokaždé a při každém předmětu tytéž; vnímání a proniknutí těchto podmínek jest věda všeobecná: účel a úkol učení Descartesova o methodě. Každé poznání vyplývá z důvodů: a čím je počet důvodů větší, tím nejistější jest poznání; nutno tedy začíti s otázkami jednoduchými, snadnými a mítí vždy na paměti, že vědění nespočívá v předmětech, nýbrž v myšlení a toto postupovati musí od problémů nejlehčích, při kterých je vše jasno k poznání věcí těžších, které k problémům prvním se mají jako součin k činitelům. Tuto cestu jmenuje Descartes dedukcí.

Nemáme jiného kriteria pravdy. Začátkem našeho bádání musí tedy býti pravda evidentní, cílem: poznání věcí veškerých. Pravý opak této cesty nalézáme v cestě zkušenoští u Bakona. Jediná věda, která pracuje dedukci,

jest matematika, jejíž výsledky jsou nejjistější a kterou si proto Descartes vzal za vzor. Dialektiku považuje za zbytečnou, zkušenost za nejistou, rozeznává ale přesně dedukci od syllogismu, který nikterak poznání nepůsobí, nýbrž je předpokládá; v tomto ohledu se shoduje s Bakonem. Avšak věda má najít pravdy nové, neboť jen tak je pokrok možným. Každá nová pravda jest úkol, který lze toliko dedukcí řešit; v tom pak mu přichází matematika vstříc a nutno je jenom udělati její metodu všeobecnou a platnou pro veškeré poznání. V geometrii i arithmetice je methodické úkoly řešiti a sice v analysi a algebře.

První krok učiniti metodu matematiky všeobecnou jest spojení algebry s analysi v mezích matematiky a krokem tím stal se Descartes tvůrcem geometrie analytické. Často ve svých spisech zdůrazňuje, že jen proto má tak velikou zálibu v mathematice, že nám poskytuje jediná mezi všemi vědami příklad užití správné metody, a jeho tužbou je udělati matematiku všeobecnou. Při řešení otázky je nutno znáti všechny podmínky, od kterých správné řešení závisí. Musíme si všechny body, kterými vede cesta k správnému řešení v představě naší vypočítati a tento rozklad — otázky hlavní nazývá Descartes: enumerací, čili indukci.

Nenabudeme tím sice ještě rozřešení otázky, ale orientujeme se. Naše myšlení nabývá způsobem tímto souvislosti.

Stojíme tedy před otázkou: kde začíná dedukce? V řetěze našich myšlenek závisí údy pozdější od údů dřívějších. První úd ale nemůže nikterak záviseti od jiného aneb jím býti odůvodněn, musí býti jistotou bezprostřední, jest to intuice. Ale které předměty poznáme pouhou intuicí? Všechny předměty, které lze poznati, jsou podmíněny zákonem o schopnosti poznání čili intelligence. První podmínka poznání jest tedy poznání intelligence samé; proto musí každému porozumění, každému vniknutí do poznání předcházeti poznání a vniknutí do problémů samých a tu stojíme před významným začátkem učení Descartesova. Každý je s to intuitivně poznati, že existuje, že myslí. Na tomto základě buduje Descartes svou metodu a úkolem naším bude stopovati, kterak objevuje pravdy základní, kterými pak řeší otázky další.

Stojíme tedy na prahu jeho filosofie.

Pochybují o všem, myslím, tedy jsem.

K porozumění těchto vět, jest nevyhnutelně potřebno, znáti jejich vznik. První nedůvěra ke školské moudrosti namane se Descartesovi při pozorování různých učení, během času, která si odporují. Tomu se vzpírá pojem, který máme o pravdě, který žádá jednoty a vlastního poznání, zde pak začíná zkoumání sebe sama. Shledáváme, že se nacházíme uprostřed pojmů a představ, které se zakládají na vnímavosti let dětských, ale víme ze zkušenosti, že mnohé z nich jsou nesprávné. Zkušenost a představy let dětských odporují si. Jsou-li ale mnohé z našich představ chybné, kdo nám ručí, že nejsou všechny chybné? Stáváme se nedůvěřivými a představy naše jsou pro nás ceny pochybné.

Ale představy smyslové nedají se tak lehce odbyti; jisto ovšem jest, že mnohé jsou nesprávné, mnohé pak žádné pochybnosti nepřipustějí: naše tělesné bytí, naše údy, naše činnost jsou věci nade všechnu pochybnost jasné. Ale ani tyto nejsou ve všech případech pravdivé. Klameme se, kdykoliv sníme

a tu se namane otázka, máme nějaké kritérium, jímž bychom rozeznali sen od skutečnosti? Obojí: sen i skutečnost si často tak odpovídají, že přijdeme do rozpaků, nesníme-li právě. Tato zkušenost se snem povzbuzuje naše filosofické pochybnosti. Obraz, který se nám jeví ve snu, pozůstává i žádá jednoduché prvky, z kterých se skládá, jako: rozměr, tvar, velikost, počet, doba trvání a t. d. Čím je ale skutečnost těchto prvků našeho myšlení zaručena? My sami jsme jich neutvořili. Kdo nám je tedy dal? Víme, že není všechno, co se nám podává správným, neboť pak by bylo každé podání správným. Ašak oněch představy prvotních, základních jsme neobdrželi tradicí, nýbrž nám jsou vrozeny a jejich průvodcem je Bůh. Okolnost tato nás však nechrání klamu; neodvolávejme se na Boží dobrotu, neboť jak bychom pak vysvětlili různé svoje klamy a čím více a silněji si bytost Boží představuji, tím spíše upadnu v klam; nelze nám tedy se vši jistotou tvrditi, že nejsme ve světě zdánlivém, klamném a tak přijdeme k tomu, že prohlásíme: p o c h y b u j i o v š e m.

My však jsme na sebeklam zvyklí. Pochybnost Descartesova nás chce tomu odvykati a má-li býti k práci této dosti silnou, musíme tomuto způsobu myšlení zvykati a to se děje methodou.

Tak se stane pochybnost zásadou. Chceme se sebeklamu úplně zbaviti a proto se musíme v pochybnost tak vžiti, jak jsme se dříve vžili v sebeklam. Opak sebeklamu je pravda a z pravdy vyplývá odvah a k pravdě, a kdo není pravdivým vůči sobě samému, nebude pravdivým ani vůči jiným. Cílem Descartesovy pochybnosti je tedy požadavek: buď pravdivým k sobě samému. Ale nutno poznamenati, že tato jeho pochybnost je úplně theoretická. Nezbyvá mu tudíž nic než-li pochybnost a tato pochybnost je má t. j. já pochybuji o všem.

A jak jistou je první věta, (pochybuji o všem) tak jistou je i druhá (tak jistě jsem já sám). Tak čelí vítězně jedna věta úplně pochybnosti. A jsme-li daimonem nějakým uvrženi v klam (že vrhnutí nás v klam nepřipisoval, Bohu je zcela zabezpečeno), tak jsme přece jenom, byť i zaslepeni, ale přece jsme. Tak přijdeme k větě, která je nade všechnu pochybnost povznešena: cogito, ergo sum, myslím, proto jsem a každá věta, která je tak evidentní jako tato, je také tak pravdivá.

Dvě podmínky nutno splniti, aby bylo moje poznání evidentní, moje představa pravdivá. Předmět svých myšlenek si musím představit jako úplně přítomným a individualitu úplně čistou a nesmíšenou. Představa taková je v prvním případě jasná, v druhém zřetelná. Ve větě „cogito, ergo sum“ jest předmět úplně jasný, neboť jsme si ho úplně zpřítomnili, je nám přítomen, jsem to já sám, vím, že jsem. Zároveň je předmět také úplně zřetelným, neboť obsahuje součástky jenom potřebné a nezbytné. Jsem bytost myslící a to jen myslící. Tyto dva znaky představy (jasnost a zřetelnost) jsou tedy kritérium rozeznati pravdivé od nepravdivého.

Princip jistoty, její regula generalis jest tedy: Co jasně a zřetelně poznávám, jest pravdivé a jenom toto. Jsem bytost myslící, duch, a proto je duch představa nejjasnější. Představy hmotných věcí podávají nám smysly a proto jsou tyto představy nejasné. Z toho vyplývá: Pravdivým jest jenom to, co jasně a zřetelně poznávám; jasným a zřetelným jest jenom to,

co myslím a tudíž se děje pravdivé poznání toliko myšlením. Každá představa, kterou mám, jest má představa. Nejdůležitější představa pak jest ta, že já jsem bytost myslící. A je-li každé pravdivé poznání podmíněno zřetelností a jasností mých představ a děje-li se to toliko mým myšlením, máme pak také pravdivé poznání věci hmotných? A kterak se děje? Kde přestávám já sám, tam začíná nejistota. A nepronikne-li naše vnitřní světlo temnotu, která nás zevně obklopuje, zůstaneme po této stránce navždy v nejistotě. V tom pak záleží Descartesův problem poznání, který se dá asi takto definovati: Jest nějaká bytost mimo nás, jejíž existence nám je zrovna tak jasnou a zřetelnou jako naše vlastní bytost, jako vlastní, myslící já? Abychom na otázku tuto řádně odpověděli, nutno si uvědomiti, že máme představy 1. vrozené, 2. libovolně vzbuzené a 3. a takové, kterých se nám dostává předměty mimo nás, které se k předmětům těmto mají jako účinek k příčině: představy smyslové a tu pak jsme našli zdroj klamu. Poznali jsme, jak často a ve snu vždy nás smysly naše klamou a teď jsme s to říci, kde leží klam.

Představa sama není nikdy nesprávnou, neboť jest na příklad správným, že si představuji slunce jako okrouhlou plochu, která se pochybuje, ale něco jiného jest, je-li tomu vskutku tak. Dokud však setrvám při tom, že si slunce tak představuji, jsem v právu; jakmile tvrdím, že jest slunce okrouhlá plocha, vydávám se v nebezpečí sebeklamu a klamu se v případě našem opravdu; tvořil jsem úsudek. Představa tedy je vždy pravdivá, úsudek může býti pravdivým, ale nemáme jistoty. Klam tedy jest jenom v úsudku možným.

Problém náš nyní zní: Je-li bytost nějaká, jejíž existenci jasně a zřetelně nahlížím, bylo by lze, o představě této úsudek si tvořiti a úsudek ten musil by býti pravdivý, neklamný. Při představách smyslových považujeme rádi úsudky za pravdivé řkouce, že jakýsi pud přirozený nás pobádá, představy smyslové na předměty mimo nás vztahovati a čemu tento pud přirozený nás učí, že musí býti pravdivé; ale přece lze, jak již bylo řečeno, o představách takových pochybovati a pak: jsou všechny pudy přirozené neklamné aneb proč to má právě tento býti?

Naše úsudky o předmětech smyslových jsou tedy neodůvodněny a proto pochybné. Máme-li tedy představu, která se s plnou jistotou vztahuje na bytost mimo nás, jakožto její účinek, nemůže tato představa nikterak býti smyslová.

Jistotou ale jest, že všechno, tedy i představa potřebuje příčiny, která ji vyvolá. Představa, která vyvolává, jest působící a proto realní, to jest: bytost opravdu existující. Věta causality jest pravdivá, neboť ji zřejmě a zřetelně nahlížíme. Příčina nemůže nikdy býti menší než-li účinek, jest buď 1. stejně velká aneb 2. větší. V případě prvním má se příčina k účinku, jako tvar k odlitku, v případě druhém jako umělec k svému dílu. Onu příčinu jmenuje Descartes *causa formalis*, tuto *causa eminentis*. Každá představa ve mně má nutně svou příčinu mimo mne, ve své představě tedy uznávám s jistotou existenci bytosti mimo mne.

Představujeme si tedy buď sebe, svoji vlastní bytost, aneb bytosti mimo nás, tyto jsou vyššího aneb nižšího druhu než-li my. Vyššího druhu jsou Bůh a andělé, nižšího: zvířata a věci. Představy smyslové jsou nezřetelné a proto jest jejich realita menší než-li našeho myšlení, nemůže nikterak býti jejich realita větší než-li naší vlastní bytosti: t. j. my můžeme býti příčina, která

takové představy vzbuzuje. Jsem bytost myslící, každá bytost konečná jest méně než-li já, k představě pak a ideí věcí konečných nepotřebuji ničeho mimo sebe, stačím k jejich vzbuzení.

Tak zbývá jenom idea Boha; neboť já jsem bytost konečná, Bůh nekonečný a sám ze sebe nejsem s to, utvořit si o něm představu, která je tedy pro mne buď nemožna aneb způsobena bytostí mimo mne, která se představě oné svou realností rovná t. j. způsobena Bohem samým.

Z idee Boha vyplývá tedy zřejmě jeho existence. Vyskytne-li se tedy v jedné z mých představ volnost, která je tak velká, že musím uznati, že ve mně realnost tato ani formaliter ani eminenter obsažena býti nemůže, že ani tedy nejsem původcem této idee, vyplývá z toho nutně, že nejsem sám ve světě, nýbrž, že je jiná bytost, která představy tyto způsobuje. Tak vrhá idea Boha světlo na temno, která začíná tam, kde končí naše jistota vlastní bytosti. — Touto ideou má býti rozluštěn problém poznání jak ale jest ideou Boha poznání věcí možným? Vyplývá z idey Boha v nitru našem, kteří skutečně jsme, že jest Bůh? — Nutno nám dokázati, že my z vlastní moci nejsme s to ideu Boha vzbuditi a že ani jiná příčina to nemůže býti. My jakožto bytosti nedokonalé nejsme původci této idey, a zůstaneme také při porovnání vždy méně dokonalými než tato idea. A kdybychom si i všechny dokonalosti přivlastnili, nic nám to nepomůže, poněvadž by dokonalosti ty byly toliko možné. Idea Boha musí tedy vzbuzena býti bytostí jinou než-li námi. — Není-li tato jiná bytost nejdokonalejší, t. j. Bůh, byla by to bytost méně dokonalá. Ale kterak je pak má jsoucnost možnou; či má snad býti má jsoucnost možnou beze vší příčiny. Kdybych byl svým vlastním tvůrcem, musil bych býti s to, dáti sobě všechny dokonalosti, které si mohu představit, stal bych se bohem; avšak dokonalostí těchto nemám, nejsem tedy příčinou své existence. Ale ani z několika příčin nevyplývá boží dokonalost neboť kde by pak zůstala jednotnost. — Příčina dokonalosti boží tedy může býti toliko jedna a vyplývá buď z moci vyšší aneb ze samé, v kterémžto případě jest dokonalá; totiž Bůh. Vyplývala-li by z příčiny vyšší a ta opětně z vyšší, byla by řada příčin nekonečná, což jest věcí nemožnou. Existence Boží vysvětluje tedy nade všechnu pochybnost, Bůh toliko může býti příčinou mé idey Boha. Ale jak jsem obdržel ideu tuto? Bezprostředně, jest to idea vrozená, „kterou mi Bůh vštípil, jako umělec znak svému dílu.“

Je jisto, že mě Bůh stvořil k svému obrazu a podobenství a v tom právě spočívá idea Boha. — Celá síla důkazu záležel v tom, že mi je nutno uznati že já tak, jak jsem se svou ideou Boha v nitru bych nemohl nikterak existovati, kdyby opravdu Bůh neexistoval, jakož idea ve mně sídlí, který má všechny dokonalosti, kterých já pochopit nemohu. Bez jsoucnosti boží je má jsoucnost nemožna a proto jest idea Boha původnější než-li idea mé vlastní bytosti, teprve ideou Boha chápu svou vlastní bytost. Proto také praví Descartes: Tato idea jest nejpravdivější, nejjasnější, nejzřejmější ze všech, jež mám.

(Dokončení.)

ROZHLEDY.

Slovanský obzor.

Slovinci a Chorvati.

Na provolání štýrského učitele Roseggera sebrán Roseggerův fond na záchranu německých škol na jazykovém rozhraní; fond přesahuje 2 miliony korun. Ukazuje se již nyní, čemu pero Roseggerovo posloužilo: germanisaci slovinské mládeže v jižním Štýrsku. Z fondu zřízena na podzim německá škola v P e k l e u Polčan, v obci čistě s l o v i n s k é. A autor spisu „moje království nebeské“ — mlčí!

Na VIII. zemské konferenci učitelské ve Štýrsku přijaty následující návrhy :

1. aby bylo učitelstvu dovoleno u okresních školních rad nahlédnouti do osobních akt, listin kvalifikačních a jiných posudků ;
2. by hospitační zprávy o jednotlivých školách byly okresním školním radám podávány až po vykonané domácí konferenci inspektorů ;
3. aby se zemská školní rada ujala učitelských požadavků po zlepšení hmotného stavu učitelstva v tom smyslu, by příslušná položka na úpravu platů učitelských zařazena byla do rozpočtu státního ;
4. -6. by každá samostatná škola měla i vlastního správce ;
aby zvýšeno bylo vzdělání učitelstva pro školy měšťanské ;
aby zrušeny byly t. zv. „náhradní čtvrtky“ za uprázdněné některé dny učebné ;
aby rozmnožen byl počet učitelek ručních prací a literní učitelky byly zbaveny povinnosti vyučovati ručním pracem.
- 7.-11. Dále, aby vydáno bylo všeobecné nařízení o vyučování v letních měsících, vypláceny správcům škol funkční přídávky včas, a zvýšena byla o 50 procent položka na učebné pomůcky a knihy.
12. Mimo to, aby rozmnožen byl počet delegátů zemské konference tak, by na 50 učitelských osob v okrese připadl jeden delegát a jeden náhradník; při větším počtu než 50 na okrese nemá počet delegátů převyšovati 3 ;
- 13.-15. klassifikace žáků by se konala jen dvakráte do roka ;
schůze okresních školních rad konaly se v městě okresním buď ve školní budově neb obecní ;
aby se fakultativní IV. třídy měšťanské (učebné kursy) přeměnily ve stálé a sice nejdříve ty, které trvají po 3 roky ;
- 16.-18. by ze školních zpráv a vysvědčení byla vypuštěna známka z pilnosti, by se zavedy některé nové formuláře vysvědčení, zrušila známka z krasopisu ;
- 19.-21. aby se na měšťanských školách zřídil IV. odbor pro zpěv a tělocvik ; by se vydalo nařízení o normalním počtu hodin pro jednotlivé odbory a vydaly učebné osnovy rýsování a tělocviku.
- 22.-24. V dalším návrhu se žádá, aby se pro obecné školy vydal normální stavební plán. Při sestavování plánů stavebních pro školu měšťanskou má se pamatovati na ře-

ditelnu, sál konferenční, místnost pro knižnici, kabinety: země- a dějepisný, přírodopisný, fyzikální, kde by se zároveň mohly konati pokusy chemikální, dvoranu pro kreslení s kabinetem pro pomůcky a umývarnou, dvoranu pro ruční práce, šaty, hernu, zahrádku, školní dílnu a sprchové lázně.

Zemská školní rada byla požádána, aby podala zprávu o přijatých návrzích zemské konference, jak jim bylo vyhověno.

S veškerým důrazem však mají byti okresní školní rady vyzvány, aby pečovaly o to, by mládež školou povinná byla k ni také přidržována, třeba i za pomoci poručenských soudů. Žádáno bylo za úřední ochranu správců škol proti rodičům, kteří byli pro nedbalou návštěvu školní svých dítek potrestáni.

25.-29. Kde jsou zákonné podmínky splněny pro zřízení poboček při třídách, má se zemská školní rada postarati o urychlené vyřízení a doručení příslušných žádostí. Při školách měšťanských mají se provisorní pobočky po uplynulém třiletí jejich trvání stabilisovati a hned místo odborného učitele vypsati. Jakého odboru místo má býti vypsáno, nechť určí ředitel ústavu.

Konečně žádáno, by ve zprávách o výsledcích učebných té které osoby učitelské bylo přihlíženo ku místním tu i tam obtížným poměrům, pak, aby dovolené správcům škol nebyly závisly od místní rady školní, nýbrž byly udělovány okresní školní radou a nejposléze, aby se kázeňské prostředky, vyjmenované v § 82 škol. a vyuč. řádu, rozmnožily způsobem odpovídajícím stávajícím potřebám.

O „reformě úředních konferencí“ mluvil nadučitel S l a n c. Dosaďadní ráz jejich úplně odsoudil. Učitelstvu se na nich nedostává povzbuzení, není volnosti slova, hovoří se o malichernostech, stavovské otázky jsou z nich vyloučeny; konference nemají nižádného vlivu na pokrok školy. Přál si z nich míti „učitelský parlament“.

Předsedající opřel se rázně nesprávnému názoru na konference. Tyto jsou poradami úředními, na nichž se o ničem nerozhoduje, nýbrž podávají školním úřadům nezávazné návrhy a náměty. Pro porady o stavovských otázkách jsou učitelské jednoty forum příhodné. Ve mnohých bodech předsedající však projevil souhlas s vývody referentovými: mnozí referenti opisují celé stati z knih a unavují jimi účastníky; nejvíce nepříjemností způsobí inspektorovi, jenž pak má v referátech předmět nevitane korektury. Milejším jest mu vždy, napíše-li učitel 2 stránky z vlastní zkušenosti nežli 30 z knih.

Konferenci předsedal dvorní rada Dr. T u m l i r z, jemuž bylo za jeho přívětivost poděkováno a jenž také sám referentům i jedinému slovinskému o choulostivém tematě konferencí pronesl díky s uspokojením, že se učitelstvo štyrské nedává strhovati slepě novými, nevyzkoušenými ideami a že stojí ve službě pokroku. Provoláním pouze německého „hoch“ bez ohledu na slovinskou menšinu zemská konference štyrská skončena.

Ve mnohých okresních jednotách učitelských zavládl zvyk buď častěji neb aspoň při výročních schůzích žádati od zástupců školy v okresních školních radách zpráv o jejich činnosti. Někde podávána byla zpráva při okresní učitelské konferenci, která také jest povolána, aby zástupce školy pro okresní školní radu zvolila. Jednání oněch zástupců bylo nezákonné a proto odsouzeno, loni pak jmenovaní byli — jak oznámila „Pädagogische Zeitschrift“, Graz 1911, č. 21. následovně poučení: „Sie werden unter Hinweis auf den Erlass des k. k. Minist. f. Kult. u. Unterricht vom 5. Dezember 1903 Nro. 9675 bezw. den landesschulrätlichen Erlass vom 22. Februar 1911. Nro. 3/4654/3. aufmerksam gemacht, dass Sie gemäss dem § 25. Pnnkt d, des Schulaufsichtsgesetzes für Steiermark v. 8. Febr. 1869., L. G. u. V. Bl. Nro. 11, im Bezirksschulrate nicht als Ver-

treter der Lehrerschaft, sondern als Fachmann im Lehramte zu fungieren und die Interessen des Schulwesens zu fördern haben, dass Sie gemäss dem Erlasse des k. k. Min. für Kul. u. Unterr. v. 17. Oktober 1874. Nro. 623. zur strengstens Wahrung des Amtsgeheimnisses verpflichtet sind und dass daher eine allfällige Erstattung eines sogenannten Rechenschaftsberichtes sei es in der Bezirkslehrerkonferenz oder sei es in einem Lehrervereine unter allen Umständen unstatthaft ist.“

Ve případě, že by upozornění toho nebylo dbáno, pohrožuje se zbavením mandátu od zemské školní rady. R—ý.

Lublaňský odbor katolického „Slomšekova svazu“ konal koncem prosince četně navštívenou schůzi, při níž po referátě o zlepšení učitelských platů pronesl přítomný poslanec J a k l i č pochybnost, najde-li se dosti ochotných poslanců v katolické straně lidové aspoň pro okamžitou odpomoc učitelské bídě. Zejména poslanci venkovští byli slovními i tiskovými projevy nadávajících pokrokových vychovatelů přímo popuzeni. Dalo mnoho práce učitelské deputaci katolické a samému předsedovi slovinské strany lidové Dru. Šusteršičovi, aby špatný dojem učitelských líbeznoti pokrokových byl smazán a nalezena většina pro povolení okamžité pomoci. Návrh Šusteršičův pak přijat v tom směru, aby se od nového roku letošního dostalo 25 procent drahotního přídavku i té části učitelstvu, která dosud z něho byla vyňata.

Petici téhož katolického odboru Lublaňského za udělení 50 proc. příbytečného učitelstvu v Lublani postoupil zemský sněm kraňský zemskému výboru, by konal o ní šetření a blahovlně ji vyřídil.

Počátkem února přijal výbor „Slomšekova svazu“ — jak oznamuje „S l o v e n s k i U č i t e l j“ — 32 nových členů, 3 přihlášené odmítl a 2 ze starších vyloučil, poněvadž rádi sedali na 2 židlích dle potřeby buď „klerikální“ nebo pokrokové.

Dva školní lékaři ustanoveni jsou v Lublani. Činnost jejich jest více praevenitivní, občasnou prohlídkou a poučením bránití vzniku aneb šíření nemocí. O dětech vedou a doplňují pravidelně zvláštní záznamy o výšce, váze, přestálých nemocech neb inklinaci k nim a j. Vedle papírového léčení věnuje se však jeden z nich hlavně soustavnému poučování o škodlivosti líhových nápojů.

Na schůzi učitelské jednoty pro okres sežanský v Gorici přijat návrh, by učitelstvo na tak dlouho odpíralo vésti školní matriku, dokud se mu od příslušných úřadů nedostane přiměřené odměny; pak, aby zástupce učitelstva v okresní školní radě tlumočil přání učitelstva, aby jmenování učitelských nováčků a případné překládání starších na jiná místa služební se dalo na začátku prázdnin místo ku konci jich.

Gorické školní úřady zakázaly v dohodě s politickými návštěvu kinematografických představení mládeži do 18 roků bezpodmínečně pro jejich často mravně zhoubný ráz a hygienický škodlivý následek.

V rámci říšských zákonů mají všechna království a země na říšské radě zastoupené též svoje zákony školní zemské. Výjimku tvoří T e r s t, jenž nemá zákona školního zemského ani zemské školní rady. Záležitosti školské obstarává okresní školní rada, lépe řečeno magistrát. Tím se ovšem vysvětluje, že Slovinci čekají na povolení svých škol dlouhá léta. Sám nejvyšší soud říšský bývá často při sporných otázkách školských na rozpacích, které země školními zákony v Terstě se má řídit. Na podanou interpelaci poslance Dra. Rybáře v té záležitosti čeká se s napětím na vládní odpověď.

V P a z i n u ustavil se „k a t o l i c k ý u č i t e l s k ý s p o l e k“ pro Istrii. Jak se ani jinak nedalo myslet, jest i nový tento průkopník náboženských ideí ve výchově mlá-

deže napadán od liberálně-pokrokově-socialistických kollegů způsobem jen takovým lidem vlastním. Prve ještě nežli co vykonal, spáchal již zločin: způsobil v učitelstvu „volně“ a svobodně myslícím“ — rozkol!

V Korutanech zvýšil sněm v posledním zasedání učitelské platy. Zákon stanoví podučitelům a podučitelkám ročních 1000 K, učitele zařazuje do 5 tříd, v každé v tomto pořadku; učitelé ženatí, učitelé svobodní, učitelky a určuje jim platy v I. tř.: 2300, 2200, 1750 K; ve II. tř.: 2100, 2000, 1600 K; ve III.: 1900, 1800, 1450 K; ve IV. tř.: 1700, 1600, 1300 K; a v V. tř.: 1500 K, 1500, 1150 K; v poslední třídě bude 25 proc., ve 3 vyšších po 20 proc. a v nejvyšší platební třídě bude 15 proc. učitelstva.

Pro měšťanské školy zřízeny 2 platební třídy se služným nestejným pro různé kategorie jako u obecněškolských učitelů; v I. tř. tedy ženatí: 2500 K, neženatí 2400 K, učitelky: 1950 K a ve II. tř. 2300, 2200 a 1750 K. — Podmínky povýšení: uspokojivá služba, příznivé výsledky učebné a úspěšná činnost v obci.

Záhřebská universita měla v minulém letním semestru 1101 řádného a 56 mimořádných posluchačů; z nich na theologické fakultě 101, právnické 779, filosofické 183, farmaceutů 60. Z Chorvatska pocházelo 754, z Uher 27, z Dalmacie 158, z Bosny a Hercegoviny 145, z Přímoří 36, z Bulharska 34 a několik z jiných zemí.

Pro katolické gymnasium v Záhřebě daroval arcibiskup Posilovič půl milionu korun.

Koncem ledna t. r. vydal chorvatský bán nařízení, jímž se povoluje učitelstvu v království Chorvatsko-Slavonském 25 procentní drahotní přídavek. Mimo to vyzval obce, by dle možnosti poskytovaly učitelstvu ještě zvláštní příplatky. Nebude nápadnou ochota bánova k učitelstvu, pováží-li se, že bán Slavko šl. Čuvaj z Ivanjsky je synem bývalého obecněškolského učitele a pak župana v městě Bjelovaru. Také bratr bánův Anton Čuvaj, kr. rada je ve službě školní, ovšem v postavení nadřazeném jako zemský školní inspektor. Brzy po svém jmenování bánem přijal deputaci středoškolských profesorů a na to i zástupce učitelstva škol obecných. Na obojí učinil — jak znamená „Slovenski Učitelj“ — nejlepší dojem. Profesorům pravil: „Veďte mládež, naši naději, cestou čisté mravnosti ku pravdě; zasivejte v něžná a mladistvá srdce simě pravé lásky k vlasti; vychovávejte mládež tak, aby byla věrnou milé otčině. Učitelům pak prohlásil: „Není mi třeba dokazovati, že jsem přítelem učitelstva, vždyť i sám pocházím z učitelské rodiny.“ Ujistil je, že co nejdříve upraví cestou zákona učitelské platy.

Na sněmu dalmatském podal zástupce strany práva, Dr. Drinkovič návrh, aby se učitelstvu udělil 25 proc. drahotní přídavek dokud nebudou platy učitelské definitivně upraveny. Dvě deputace učitelské působily na poslance, aby je pro příznivé hlasování učitelstvu naklonily — bez zbytečných a drahých „hladových“ demonstračních schůzí.

Též v Bosně a Hercegovině začal rok ve znamení učitelských požadavků: proto podala vláda „saboru“ osnovu zákona, jímž se upravují učitelstvu platy na obecných školách po 1400 a 1600 K, a na vyšších obecných po 2200 K počátečního služného základního. Po 4 letech zvyšuje se základní služné 200 kvadrienálkou.

Vychovatelství.

„Co je umění?“ (Tolstoj.) — Ku podivu, že zesnulého velikého romanopisce a myslitele Tolstoj, s nímž moderní lidé tak rádi se chlubí, v otázce umění obyčejně umlčují. Tolstoj zcela otevřeně zavrhuje, ba zatracuje skoro všechno moderní umění pro jeho lascivnost. Práví: . . . „Většina obrazů francouzských umělců zobrazuje ženskou nahotu v různých způsobech . . . To vše jsou výtvoři lidí, již stůňou erotickou maníí. Lidé tito jsou zřejmě přesvědčeni, že tak, jak jejich všechen život se soustředil následkem jejich nemocného stavu na rozmazlování pohlavních mrzkostí, i všechen život světa soustřeďuje se na témže. Tyto lidi nemocné erotickou maníí napodobuje pak veškeren umělecký svět Evropy a Ameriky. Tak tedy následkem nevěry a výlučnosti života bohatých tříd, umění těchto tříd zchudlo obsahem a soustředilo se všechno v tlumočení citů ctižádosti, světobolu a hlavně pohlavní žádosti.“

Náboženská škola v Sasku. V Sasku upravují školský zákon. Ministr kultu dr. Beck pravil ve druhé komoře dne 6. února t. r. při doprovodu vládní předlohy: „Roku 1909 postavila tato sněmovna všemi proti 4 hlasům v čelo svých požadavků, aby škola konfesijní byla zachována. Proto bude vláda bezpodmínečně trvatí na zásadě konfesijní školy obecné. — Má-li vyučování náboženství přinéstí užitek, který očekáváme, musí evangelium býti dětem vštěpováno životodárným způsobem od učitelů, kteří prošli školou učitele Ježíše Krista. Vyučování náboženské musí se však díti dle zásad paedagogických, musí nejen směřovati k věčnému omezení učení na paměť, nýbrž i k jakémusi výboru v tom směru, aby slovo, jehož zapamatování je dítěti těžké nebo nepřístupné, odloženo bylo do věku pozdějšího. Jádrem vyučování náboženského musí však zůstatí Ježíš Kristus a proto nutno působiti k tomu, aby mezi obsahem vyučování ve škole a naukou církve nebylo vnitřního rozporu. Jinak by byly naše děti vyhnány na moře života jako člun bez vesla.“

Psychologické laboratorium studuje nyní sociálně důležitý problem — volbu povolání u žactva opouštějícího školu. Volba povolání velmi často bývá jen náhodně určována, často rozhodují jen nejlhostejnější a nejtriviálnější motivy. A přece každé pochybení ve volbě povolání znamená plýtvání silou, časem a kapitálem. Amerika chtěla čeliti tomuto zlu zřízením zvláštních odborů (Berufsbureaus.) První takové bureau bylo zřízeno před 3 roky v Bostoně; každý, bezplatně, může se o poradu na ně obrátiti, ať již chce voliti, nebo změnití své povolání. Bostonský příklad byl imitován na různých místech, ale ne všude vyhnuli se nebezpečnosti, neučinili z takového bureau jen pouhé shromáždění statistik, nebo na druhé straně jen pouhé zprostředkování míst. Přední a vskutku záslužnou činností těchto odborů bylo, aby každý jednatel si uvědomil jasně své osobní schopnosti, náklonnosti, zájmy a pod. Ač rozličné prostředky byly tu užívány, přece byly to jen prostředky „einer ungeschulten Popular Psychologie“. Krok vpřed byl učiněn tím, že tu vědecká psychologie se svými experimentálními prostředky má býti tomuto hnutí pomocna. A nelze popřítí, že pomocí vědecké psychologie dá se na tomto poli docíliti výborných výsledků, — jak professor Münsterberg ve svém článku „Experimental-Psychologie und Berufswahl“ ukazuje —, tak že přání jeho: „hoffentlich wird Deutschland nicht zögern, in dieser Richtung ebenfalls wie in den psychologisch-pädag. die Führung mitzuübernehmen“, bychom aspoň v malé míře u nás skutečně rádi viděli. Rozhodně věc tak eminentně pro náš malý národ důležitá, by pozorností u nás zasloužila.

(Zeitschrift für päd. Psych. u. exp. Pädag. 132.)

Potěšitelným zjevem dnešní školy je faktum, že všímá si více a více i elementů slabších, „dass man die geistig schwachen nicht mehr verachten, die seelisch irgendwie Abnormen nicht gewaltsam zurechtrücken will, dass man zu erkennen sucht, um abzuhefen.“ Byli ovšem vždy mezi učiteli lidé „vom höheren Typus“, a „von wohlwollenderen Herzen“, kteří se rádi a ochotně ujímali slabších žáků, ale — jak dí professor dr. Münch — větší částí prostředních povah byli obyčejně pohoršením, a pohrdání bylo pak více a více údělem těchto ubohých opozdílčův. Ignorování těchto slabě nadaných žáků nebylo nic lepší zhrdání; posměch mohl sem tam ještě býti pobídkou, kdežto jich ignorování, „das blosse Insichversunkensein“, mohlo vésti jen k jich úplné duševní zkáze. Mnoho se zlepšilo, konstatuje rád dr. Münch, ale přece jen pokušení stále tu je, nevšímat si těchto slabochů, má-li cíl ve škole býti dosažen.

Opozdilce tyto nevidí ve škole ani učitel, ani ředitel rád, a rodičové sami, pokud cit jich není ještě otupen, rovněž nerádi vidí, když jich dítě stává se repetentem. Každý rok je ztrátou pro jich dítě, a ještě pravidelně dítě své přeceňují, hanbí se i proto, vidí-li, jak za jinými zůstává pozadu.

Zkoušky ke konci roku — jak to je ještě dnes zvykem ve Francii — pomohou sem tam některému slabochu k postupu do vyšší třídy. V Německu se ujala praxe ta, že ti žáci, o nichž se za to může míti, že při opravdové vůli se zapracují a pak dále spolupracovati budou s to, se přebírají do vyšších tříd. Případy, kdy se postup žákův rozhodoval zevně, dle výsledků jednotlivých písemných prací, nebo kdy náhodě se mnoho přenechávalo, ustupují do pozadí, ano dokonce ustanou; neboť jak správně prof. Münch podotýká: „Den Absichten massgebender Schulverwaltung entspräche all dergleichen sicher nicht.“ Ovšem nesprávně by bylo se domnívati, že dokonalost učitelova se projevuje v tom, když všechny žáky své třídy by uschnopnil postoupiti. To za nynějších poměrů, kdy bez třídění materialu, je povinen převzít vše, je čirá nemožnost.

Nikdo se nediví, když tělesný vzrůst v mladých letech na chvíli se zastavuje a vázne, nebo zase jindy příliš rychlým tempem se děje. Ale že duševní rozvoj musí se rovnoměrně a pevně dít, že i tu s chvilkovým zastavením a váznutím počítati netřeba, je obecné mínění. Špatní učitelé spílají a zhrdají, kde nečinnost zavládne a poklesnutí sil se projeví, a nerozumní rodiče svalují tu vinu zase nejraději na učitele. Že roční školské pensum není pouze látka, kterou postupně na se stavíme, ale zároveň i předpoklad rostoucí duševní síly u žáků se od naivních posuzovatelů zneuznává. Proběhnutí nějakého ústavu o devítiletém kursu platí za něco normálního, přirozeného, za něco tak samozřejmého, že každé váznutí a prodloužení znamená nejen zklamání, ale i pocífuje se jako hanba a vina, a vina pak vidí se ponejvíce tam, kde jí není.

Nečest ovšem pocífuje i nedobrovolný repetent ve svém novém postavení. Sám ovšem těžko posoudí, kde toho příčina, kým to zaviněno, jím samým, nebo okolnostmi, nebo nenadáním; ale zahanbení ovšem pocífuje. Dle povahy své přemůže často tento pocit oproti mladším kamarádům nové třídy. Starší však repetenti (fysicky) „fühlen sich da nicht mit Unrecht als eine andere Menschenklasse. Die Vertreter der Vorgeschrittenen Generation, die „Alten“ in der Klasse, werden dann vielleicht für eine gewisse Zeit die moralischen Regenten der Genossenschaft, und natürlich nicht im günstigen Sinne; sie regen zur Opposition, sie suggerieren Gleichgültigkeit und Impietät, sie lehren List und Ausflüchte. Und wie sie in Wissen und geistigen können hinter ihren Altersgenossen zurückgeblieben sind, so machen sie nun gerne ihre körperliche Überlegenheit über die ungebenden jüngeren fühlbar: eine Art von Respekt wird ihnen denn wirklich von deren

Seite zu Theil“. To ovšem je zcela možno; ale dobře podotýká Münch: „es ist damit nur ein Typus der Repetenten gekennzeichnet“.

Ve skutečnosti lze lehko dva hlavní druhy rozlišiti: ti, kteří, dle míry jich intelligence, zájmu, vůle a snahy přirozeně pozadu zůstanou, a pak ti, jichž duševní rozvoj v jistém období vázne, kteří jednou poněkud déle zpět zůstatí musí, aby pak s postačitelnou silou dále pokračovali. Oba tyto druhy mají ovšem své variety. Při stále se spožďujících třeba vždy tyto dvě hlavní příčiny aplikovati, a od žáků tohoto druhu měly by se školy, vyšší i nižší, bez velikých obtíží osvoboditi; pro dotyčné by s tím nesměla býti spojena nějaká nečest; zvláštní ústavy (se jmény co možná nejpřitažlivějšími) musily by je přijímati, a ústavy ty, podle okolností měly by se státi i káznicemi.

Kdo na počátku školního roku následkem loňského dědictví stojí v popředí třídy, ale po několika týdnech sklouzl daleko zpět, a již časně ve školním roce známky zpozdilce projeví, patří jistě do této kategorie; a jestliže již nyní je oprávněný požadavek, aby žák v téže třídě nebyl déle než dva roky, pak bylo by na místě, aby žák, který více než jednou v po sobě jdoucích třídách zůstal seděti, byl pobídnut k odchodu (jako v Anglii). Výjimky ovšem budou i tu: delší nemoc, nezaviněný pozdní vstup do školy; nechybí i zvláštní povahy, které zůstanou mnohý rok tupé a snivé a teprve později se duševně probudí.

Na štěstí tvoří tito zpozdilci jen menšinu nedobrovolných repetentův. Někteří s počátku nápadně pokročí, a pak za krátký čas nečinnost se u nich dostaví; ti musí jeden rok si odpočinouti, v klidu se upevniti, aby mohli zase pokročiti vpřed. Někdy není to tak didaktická nutnost, jako spíše odporučitelné hygienické opatření.

Jiný typus jsou žáci, kteří po léta jen z jakousi pochybností byli přesazováni do vyšších tříd, ježto jim vždy na příslušné zralosti pro dotyčnou třídu chybělo; nedostatků se léty nahromadilo konečně tolik, že je potřebný jeden rok, aby k dalšímu postupu dozráli. A opět jiný typus jsou žáci, kteří, ač uspokojivě nadáni, nepracují, ježto chuť k práci pomínula, ježto hry určité nebo jiné příjemné zábavy je příliš upoutaly, až konečně odřeknuté postoupení je probudí zase ku pravdivé práci.

Různá je i vnitřná nálada repetentův. Jedni se radují, že cítí pevnou půdu pod nohama a s radostnými v stejném tempu mohou pokračovati, jiní zase jsou plni úzkosti, zda i od mladších, svých kamarádů nebudou předhoněni, což se i u leckterých skutečně stane. Jsou tu ale zase tací repetenti, kteří se nudí; jsou to ti, kteří v různých předmětech nestejně prospívali a přes své znalosti v jistých oborech musili pro nepochybnou nezralost v jiných důležitých oborech zůstatí seděti. Tu odpomoci může jen obratnost a dohoda pospolu pracujících a učících učitelův.

Přečasto zacházení s takovými žáky je nevhodné a nesprávné. Jednomu žákovi — zmiňuje se Münch — stále se předhazovalo, že je „dvojročák“, že je pro něho hanbou, nechápe-li něco z látky v třídě žádá né; při každém nezdaru dalo se mu cítiti z pohrdání a jako za jisté se mu kladlo, že i budoucně nepostoupí. Učitelem samým bylo mu vnucováno přesvědčení, že je jako školák člověkem „druhotřídovým“. Ovšem nescházelo vždy i učitelů, kteří svou hlavní úlohu viděli v tom, nebo aspoň srdcem k tomu puzení byli, odvahu dávatí těmto utlačencům, a vůbec ujímati se jich všemožně, aby se pokud jen možno, dostali vpřed. O skutečně beznadějných školácích nemůže řečené platiti, ale i tu třeba, aby nebyli ze školy „vystrnaděni“, ale aby jich vyloučení o b j e k t i v n ě se stalo. Co se týče žáků, kteří v několika předmětech uspokojují a snad v jednom (matematice, řečích) propadnou a k opakování třídy jsou nuceni, tu obratný a o žáky se interessující učitel vždy nějak bude moci vyprostiti je z tísnivého vědomí ubohosti a přivésti je k snadnějšímu ovládnutí předepsané látky.

Důležito jest, aby každý učitel měl správnou představu o takovémto žáku. Filolog, který viděl v řečech slabého žáka pracovati výborně v matematice (anebo obráceně), přestane dívat se na něho, pro jeho slabost v řečech, jako na ubohého jednotlivce. Pouhá zmínka a upozornění v konferenci nestačí, tu třeba viděti a slyšeti. Proto dobře by bylo, kdyby učitelé se vzájemně v hodinách navštěvovali, pokud by čas, zájem a nedůtklivost osobní toho dovolovaly. Aby tak vzniklo organické spolupůsobení, toť toužebný cíl budoucnosti, jak tu, tak i na jiných polích společného života. Zisk by z toho měli všichni, nejen naši „repetenti“.

— ib.

Poměr velikosti hlavy a intelligence ve školském stáří probírá Dr. Bayerthal v Internat. Archiv für Schulhygiene Bd. VII.; pedagogickou cenu vidí při měření hlavy v tom, že se tak často podaří nezlepšitelné slabé nadání poznati, které dříve bylo pokládáno za opoždění duševního rozvoje a marně hodinami a opakováním bylo odstraňováno. Dle dosavadního pozorování (pozorováno přes 12.000 dětí) velmi dobrého nadání u 7, 10 a 12–14letých chlapců, jichž objem hlavy je méně než 48, 49 $\frac{1}{2}$ a 50 $\frac{1}{4}$ cm, a u děvčat v těchže letech, jichž objem hlavy méně než 47, 48 $\frac{1}{2}$ a 49 $\frac{1}{2}$, nelze očekávati. Nové zkoumání z r. 1910 rovněž učí, že výborné nadání se nikdy nevyskytuje u nejmenšího a jemu blízkého horizontálního objemu hlavy. Zároveň z toho patrně, jak s menším objemem hlavy nad průměrem stojící nadání řídkěji, pod průměrem častěji se vyskytá.

— ib.

Vyučování.

Jak se učití cizím jazykům? Pozorujme dvě metody: Sládkovičovu a Schliemannovu. — Sládkovičova metoda je ta, kterou se učil cizím řečem náš slovinský básník Ondřej Sládkovič. Vzal knihu, slovník a mluvnici a dal se do čtení. Ovšem trochu dlouho trvalo, než překonal první stranu, ale druhá šla už rychleji od ruky a než se propracoval tiskovým archem, četl snadno a rychle. — Schliemannova má jméno od proslaveného německého archeologa Schliemanna, objevitele Homérovy Troje. Našel si knihu v tom jazyku, jemuž se chtěl učití, a německý její překlad. Když se chtěl naučití ruštině, našel si ruský překlad Telemacha, jehož autorem je francouzský spisovatel Chateaubriand. K tomu si přibral na pomoc text německý a pak se ruské knize učil nazpamět. Ještě potřeboval někoho, komu by to hlasitě opakoval. Když byl takto hotov s jednou knihou, naučil se nazpamět knize druhé a třetí a pokaždé získal takovou zásobu slov a vazeb, jaká byla v celé knize obsažena. Potom už tímto jazykem mluvil. Mluvití se naučí člověk nejlépe tou methodou, jaké užívají v pensionátech. Tam se prostě cizí řečí mluví ráno, večer, u stolu i na zahradě, slovem všude. Mimo to se memorují dlouhé odstavce z předních spisovatelů. Vůbec učití se nazpamět je nejjistější cesta naučití se cizímu jazyku, zvláště pak jím mluvití. Kdo se naučí každý den 30 řádkům z cizího spisovatele, na př. z Moliéra, bude mítí za rok pohotově velikou zásobu francouzských slov a vazeb. Nevadí při tom mnoho, vyslovuje-li nejprve nosové e jako obyčejné e. Francouzské knihy proto čísti bude a Francouz mu rozuměti taktěž bude.

Výchova tělesná.

Co se týče **zabránění nervosity** zdraví přiměřenou výchovou, zastupuje Dr. Ehrhardt tento náhled: 1. Nejhlavnější příčina duševních a nervosních onemocnění je v dědičném zatížení od rodičů nebo v jich nezdravé životosprávě. 2. Než i škola je příležitostnou příčinou těchto nemocí, tím, že žáky pracemi ve škole i doma příliš dlouho

zaměstnává a je duševně přepíná. 3. Školní vyučování, odezíraje od 3 hodin tělocviku, mělo by býti jen dopoledne a v nižších třídách střední školy 4, ve vyšších 5 hodin trvati a to se třemi, po případě dvěma 10—15 minutovými přestávkami. 4. Domácí práce by i u nejstarších žáků neměly trvati déle 2—3 hodin. 5. Žáci všech tříd by měli týdně dvě hodiny pracovati v truhlárně a zahradě. 6. Týdně měl by míti odpoledne prázdné beze vší školní práce. 7. Místo třetí tělocvičné hodiny měla by býti za vedení učitele podniknuta dvouhodinová vycházka. 8. Žáci nižších tříd měli by 10—11 hodin, žáci tříd vyšších 9½ hodiny spáti. 9. V letech 14—18 (u děvčat 14—16) mělo by se díti pohlavně-hygienické poučování (alkoholismus, pohlavní pud, péče těla a p.) a to školními lékaři. Třetí hygienicko-pohlavní poučování by pak mělo býti v 21. roce, zvláště na vysokých školách, průmyslovkách a u vojska. Pharus. 1912, 3.

Osvobozování od tělocviku. Podmínkou k úplnému osvobození od tělocviku musí býti takový stav tělesný, který žáku brání, aby mohl bez obavy před uškozením si na zdraví cvičiti, nebo když potřebné individualisování v rámci všeobecného školního vyučování provést se nedá. Jestliže však možno je ohled bráti na tělesný stav toho onoho žáka, pak nejlépe je osvoboditi ho pouze částečně. Co se týče jednotlivých chorob nebo stavů tělesných, které vyžadují osvobození od tělocviku, tu v prvé řadě sluší vzpomenouti všeobecné slabosti tělesné a po případě i duševní. Dítě špatně živené pochopitelně vyžaduje v hodině tělocvičné ohledu. Úplné vyčerpání sil tělesných vyvolalo by i vyčerpání duševní. Zvláště děti slabé nechť necvičí venku za chladného, vlhkého nebo větrného počasí. Stejně to platí i o dětech v rekonvalescenci po těžké nějaké nemoci. Vždy třeba bráti ohled při výběru cvičení na duševní schopnost žákovu, zvláště, je-li duševně méněcenný. Časté přestávky ve cvičení dobře tu působí. Prostrná cvičení mnoho cvičena nebudtež! Obmeziti cvičení je nutno při značnější chudokrevnosti, skrofulose i bledničce. Zde vyvarovati se třeba dlouho trvajících, vysilujících cvičení a pak i nachlazení. Cvičení nářadová úplně vyloučena nejsou. Zvláštního ohledu vyžaduje doba vývoje u děvčat po případě již 11. rokem, u chlapců 13.—14. počínající. Cvičiti v této době doporučuje se hlavně: pochodová cvičení, prostná, s tyčemi, činkami, cvičení rohová, kladiva, řeбрик váhorovný i šikmý, bradla. Všechna ta cvičení konejte se dle možnosti na volném vzduchu a ne v uzavřené tělocvičně. Tuberkulosou trpící děti nechť vůbec necvičí; není možno schvalovati cvičiti usilovný běh a zdvihání těžkých břemen. Značné pozornosti při výběru cvičení vyžaduje zvětšení žlázy štítné. Cvičení, při nichž hlava nazad se sklání a krk přílišně natahuje, budtež vždy vynechána. Co se týče nervových bolestí hlavy, které v době pohlavního dospívání se objevují, třeba varovati se cviků se svislou hlavou, skoku, běhu a hrazdy. Že děti horečkou trpící cvičiti nemají, nepotřebuje výkladu. Při chorobách srdce cvičiti možno lehká prostná, lehká cvičení s tyčemi, ne však skok a vůbec žádná cvičení namáhavá.

Z chorob plicních pozornosti zasluhují katarhy průdušek, tuberkulosa a asthma. Všechny tyto tři choroby vyžadují cvičení na volném vzduchu. Při kýle bez pásu kýlního nebudiž dovoleno prováděti tělocvik vůbec. Zákaz tento často teprve dovede rodiče s dítětem k lékaři. Při všech zánětlivých procesech kostí, kloubů, svalů i větších zraněních nutno žáka od návštěvy tělocviku osvoboditi. Žáci stížení značnou krátkozrakostí i nedoslýchavostí nemohou pouze některých cvičení se zúčastňovati (na př. skok přes kozu, koně). Při zánětech spojivky oční nejlépe je osvoboditi nemocného od tělocviku až do úplného uzdravení. Epilepsie i posunčina jsou vždy překážkou v návštěvě tělocviku.

Celkem lze říci, že určité schema pro osvobozování od tělocviku stanoviti nelze. Osvobození záležitosti musí jediné a pouze na lékařském dobrém zdání a nechť platí pouze pro jedno poleletí. Žáci osvobození po dobu cvičení ostatních mají úplné prázdno.

P. Rozhl.

Přírodní vědy.

Synthetická výroba safiru. Dle Sainte-Claire Devilla a Carona má skvostné zbarvení orientalského safiru do modra, jakož i nádherné zbarvení rubínu do červena svůj původ v docela malých částech chromu. Rozdíl zbarvení obou drahokamů vysvětlován různým množstvím a různým stupněm okysličení chromu. Při všech pokusech Verneuil, vyrobiti uměle safir z hliníku a kyslíčnicku tavením v plamenu třaskavého plynu, nedosaženo ničeho jiného než bledě zbarvených rubínů aneb bezbarvých koruntů. I umínil si Verneuil zkusiti, není-li železo oním, pro dosažení žádoucího zbarvení potřebným prvkem. Skutečně podařilo se mu přísadou 1.5% kyslíčnicku železnatoželežitého (Fe_2O_3) a 0.005% kyslíčnicku titaničitého (TiO_2) ku hliníku dosíci kamenů, podobajících se barvou úplně pravému safiru; i tvar krystalů, tvrdost a optické vlastnosti byly zcela tytéž jako u pravého drahokamu, tak že lze za to míti, že problem výroby umělých safirů jest tím rozluštěn. —g.

Stáří výroby železa. V posledních letech přetřásána horlivě otázka o stáří a původu výroby železa, aniž však nějaké dohody docílono. F. z Luschanů se domnívá, že Evropané se přiučili výrobě železa prostřednictvím Egypťanů od národů černošských. Foy a Giebler pokládají opět Indii za domovinu zpracování železa. Belck jest opět toho názoru, že Filistinští při jich vpádu do Palestyny okolo 14.—13. století před Kristem seznámili tamní obyvatele s průmyslem železářským, jehož vysoký stupeň vývoje nasvědčuje na jeho dlouhé, několik století čítající trvání v dřívějších jich bydlištích — asi na ostrově Kretě. Domnívá se dokonce, že začátky kovářství lze hledati v druhé polovici 3. tisíciletí před Kristem.

Oproti domněnkám F. z Luschanů uvádí W. Belck ve své poslední přednášce konané v berlínské anthropologické společnosti, že na staroegyptských nástěnných malbách tmavě zobrazení lidé, přinášející za dary modře namalované předměty, nemusí býti právě Černoši, nýbrž že to mohou býti i tmaví obyvatelé arabského západního pobřeží. Modře namalované předměty nemusí býti železné, neb modrá barva může značiti i šedou barvu, neb na obrazech spatřiti lze muže s modrými vousy. Také se zde mohlo jednati o přetvrdý šedý arsenový bronz. A představují-li nástěnné obrazy skutečně Černochoy a železné předměty, nemuseli proto býti Černoši skutečnými zhotoviteli železných předmětů. Dle Belcka nebyli Egypťané zprostředkovateli železa.

Belck jest toho názoru, že ani Indy nelze v úvahu bráti; on myslí, že i do Indie se dostalo železo Phoeničany, kteří již nejméně 3000 před Kr. vedli pravidelný a živý obchod s Indií z Eloth-Aelana na Červeném moři. —g.

Meteorologické účinky vlasatic. Dne 19. května 1910 byla Halleyova kometa zemi velice blízko, a není možnost vyloučena, že jsme prošli jejím plynným ohonem. Byly uspořádány přčetné pokusy, by stanoveno bylo, má-li blízkost vlasatice vliv na počasí a ovzduší. Jmenovaného dne nebylo počasí ve větším díle střední Evropy pro dotyčné pokusy zvlášť příznivo, neb mraky zastíraly volný rozhled; než i vzdor tomu byl by býval zpozorován každý skutečný vliv. Doposud však není znám žádný úkaz, který by s dostatečnou jistotou bylo lze přičísti vlivu vlasatice. Než měla-li by vlasatice nad všechno očekávání skutečně nějaký vliv, tak jest tento tak nepatrný, že vedle ostatních činitelů, rozhodujících o počasí, na váhu vůbec nepadá.

Mimo vlivu na počasí bylo by možno dokázati spojitost mezi ještě jinými úkazy a vlasaticemi; na př. daly by se snad dokázati ve vyšších vrstvách vzduchového obalu stopy částecek látky, z níž ohon vlasatic pozůstává. Za příčinou zjištění této věci vy-

puštěny dne 19. května na různých místech po balonech vzduchoprázdne skleněné nádoby, v nejhořejších vrstvách otevřeny a po krátké době platinovým drátkem opět zataveny; vše dělo se automaticky pomocí elektrického vedení. Než o kladném výsledku doposud není ničeho známo.

Dále bylo možno očekávati nějaký vliv na zemský magnetismus a na elektřinu vzduchovou, neb ohon vlasatice skládá se snad z nejmenších zelektrisovaných částic. Než neudala se žádná porucha pozemské magnetičnosti, která by byla zřejmě ve vztahu s vlasatící. Již tato okolnost dosvědčuje, že vliv látky ohonu vlasatice na Zemi docela nepatrný býti musí, ne-li docela žádný. Vždyť jest znám úkaz, mající také původ v nejmenších zelektrovaných částečkách, vystupujících také do nejvyšších vrstev vzduchových, totiž polární záře, a který ve většině případů souvisí se silnými poruchami pozemské magnetičnosti. Musí tedy látka, způsobující polární záře, mnohem vlivnější býti. A nicméně dosud nebylo lze dokázati, že by měl tento úkaz nějaký rozhodující vliv na počasí, nehledě snad na tvoření se oblaků. — Na mnohých místech předsevzata měření stavu elektřiny vzduchové, avšak nezjištěno nic spolehlivého.

Z řečeného jde na jevo, že Halleyova vlasatice přešla okolo země, aniž by zanechala nějakých stop zvláštní důležitosti. —g.

Radium je pramenem tepla. 1 gram radia vydá za hodinu 118 gramkalorií. Zemská koule obsahuje asi 25.000 millionů tun radia. 1 gram radia, kterýž v každé hodině vyvine 118 gramkalorií, poskytne až k svému úplnému zmizení okrouhle 2.500 millionů gramkalorií. 1 gram kovu uranu dává až k úplnému zmizení okrouhle 3000 millionů gramkalorií. 1 gram uhlí vyvine při úplném shoření asi 7.700 gramkalorií. Dle toho 1 gram uranu $\frac{3000.000.000}{7.700} = 400.000$ gramů = 400 kg = 4 centům uhlí. — Počítáme-li, že

menší domácnost spotřebuje ročně asi 50 centů uhlí, nahradilo by se toto množství uhlí 12½ gramu kovu uranu. Již dnes vytěží jediný důl v Cornwallu za rok 10 tun uranové rudy. Setina z toho dostačila by k zásobení Mnichova na celý rok energií k účelům topicím. Tuna uranu stojí v Anglii asi 48.000 K. — 50 centů uhlí naší domácnosti stojí asi 100–150 K; 12 a půl gramu uranu, jež obsahuje totéž množství energie, stojí v Anglii 60 hal. To znamená: množství energie, kteréž koupíme v uhlí za 100–150 K, můžeme již dnes v uranu koupiti za 60 haléřů. Celá domácnost vydala by ročně za palivo jenom 60 hal. Ale klíče k těmto pokladům až dosud nemáme. Dosud nenaučili jsme se využítkovati zásobu energie skrytou v zemské zásobě radia pro všechny možné účely praktického života a průmyslu. Zde je veliké pole pro mnoho vědecké práce. „Příroda“.

Rezavění jemných nástrojů dá se předejiti tím, že vloží se do vroucího čistého glycerinu. Též možno menší nástroje jako jehly injekčních stříkaček, vrtáčky atd. uschovávat v láhvích se širokým hrdlem, které korkovou zátkou se pevně uzavrou a do poloviny naplní glycerinem, k němuž přidá se několik kapek trikresolformalinu.

LITERATURA.

F. W. Foerster, **O nezbytnosti nábožensko-mravního základu v paedagogice.** Přeložil Ferd. Romportl v Praze 1912. St. 24.

Malá knížka, ale plná velkých myšlenek. Spisy Försterovy jsou již u nás z překladů i originálu dosti známy a netřeba upozorniti na velkou jejich důležitost. Také přítomná brožurka řeší jeden z nejdůležitějších úkolů paedagogiky. Jaký musí býti základ paedagogiky. Možno nahraditi vychování náboženské mládeže pouhou „vědou a rozumem“? Nikoliv, odpovídá Foerster. Výchova pouze vědecká a rozumná nemá dostatečné síly působivé proti přirozeným překážkám sobectví a vášni. Nestaví-li se mladému člověku poslední pobídka mravního jednání nic jiného než „zájmy společnosti“, tedy zcela vybledlý a mnohoznačný pojem, bude tento mladý člověk právě všude tam, kde má charakterně jednati t. j. přinášeti oběti, postrádati pevného rozkazu, který vychází jediné od slova „Bůh“. Jen kdo poznal ze zázračné řeči náboženství svoje duchovní určení, kdo byl k tomu vychován, aby z mocné touhy po pravé síle miloval kříž Kristův, ten má vážnost a velikost horizontu, aby v nepatrném mohl důsledně vítěziti. A na tom jediné zakládá se vzdělání charakteru. — Panu učiteli Romportlovi jsme vděčni za mistrný jeho překlad krásné stati Foersterovy. Jen houšť takových šťastných překladů!

Důležitější spisy psychologické. Z nové doby ve formě bibliografie hodlám čtenářům „Vych. listů“ podati charakteristiky nedůležitějších zjevů v literatuře psychologické. Dnes obmezují se na spisy všeobecné a methodické z posledního století. — Živým útokem proti t. zv. parallelismu psycho-fysickému a obrana nauky o vzájemném působení duše a těla jest Aarsův *Monisme, dualisme et parallelisme psychologiques* v Aktech V. mezinárodního kongressu psychologického St. 329. Řím 1905. — Různou methodu i různý podnět při zkoumání v psychologii a filosofii snaží se dokázati spis *Filosofia e psicologia nello studio dell'io* z pera G. Amendoly v aktech VI. mezinár. kongr. psych. Str. 596. Ženeva 1909. — Studie H. Bergsona *Le parallogisme psychophysique* jest geniální kritika nauky parallelistické. Vyšla v *Comptes rendu du II. Congres international de philosophie*. Ženeva 1905. — Podobným směrem, jen že kritikou německy důkladnou a obšírnou psán jest spis Ludwiga Busse, *Geist u. Körper, Seele, und Leib*. Lipsko 1903. — Velmi pečlivě opravovaný traktát psychologický, avšak bez krásné synthesy jest *A first boog in psychology*, jež napsal Mary Whiton Calkins. Londýn 1910. — Historické dílo psychologické velmi důkladné a bohaté na podrobnosti jsou Dessoirovy, *Geschichte der neueren deutschen Psychologie*. Berlín 1902 (2 vyd.) — Čítankou pro každého, kdo hodlá se zabývati psychologií jsou William Jamesovy, *The principles of psychology*. 2 svazky. Londýn 1901. — Zajímavé svými geniálními visemi Hermann Swobodovy, *Studien zur Grundlegung der Psychologie*, Vídeň 1905. — Hlavní pracovník psychologický dnešní doby jest bez odporu Wilhelm Wundt, z jehož děl *Grundriss der Psychologie*, *Grundzüge der physiologischen Psychologie* 3 svazky. Lipsko (1908—11) 6. vydání. *Kleine Schriften*. 2 svazky. Lipsko 1910—11. — Nejlepší úvod do psychologie jest Guido Villova, *La psicologia contemporanea*. Turin 1911. 2. vydání. — Různé směry psychologické v Anglii a Německu vystižně charakterisují 2. spisy Ribotovy *La psychologie anglaise contemporaine*. Paříž 1907 (3. vyd.) a *La psychologie allemande contemporaine*. Paříž 1909. (7 vyd.) P. J. Möbius v knize *Die Hoffnungslosigkeit aller Psychologie*. Halle 1907. velmi živě a svižně dokazuje, že psychologii nutno pěstiti na

podkladě filosofickém, že t. sv. psychologie empirická jest nemožná. — Z českých knih zajisté nejdůležitější a nedůkladnější jsou „*Základy psychologie*“ prof. Krejčího v Praze 1910, o nichž odborný posudek přineseme ve „*Vych. listech*“ později.

Pathologie českého života vědeckého. Autoritářství na jedné, nedostatek sebe-důvěry na straně druhé, osobní nevraživost, sektářství, nepatrný obzor místo rozhledu všesvětového, kouskování místo velké synthesy — toť charakteristika českého kulturního ruchu. Snad mnoho viny mají na tom malé naše poměry, nedostatečný blahobyt materiální, ale to zajisté ještě neomlouvá. Naopak, tím větší mělo by býti naše úsilí, tím všestrannější. První naše vědecké autority a ústavy měly by pracovati na povznesení a očistě českého života. A zatím vidíme, jak právě tu zneužívá se této české znalosti a nezkušenosti. Nevědomosti jedněch, nevšímavosti nebo bázlivosti druhých se využije, aby vytvářely se typy Neomylných a Nedotknutelných. Vzpomeňme, jak některý časopis dovedl stálým vychvalováním, vynášením, nekritičností, pochlebností vytvořiti ty dalajlamy, typ pythagorejského ipse dixit. A vyvstane-li nám na druhé straně skutečná autorita, tož nastane proti ní osobní, nenávistný boj a střední intelligence zase neví, kde jest pravda, kam se obrátiti. Zažili jsme v poslední době zajímavý toho případ. Prof. Goll pokládán byl všeobecně za uznanou autoritu dějepiseckou. Tu však vystoupili jeho žáci proti Masarykovi a týž Goll, jehož „*Čas*“ a jeho družina do nedávna tak vynášeli, prohlášen za docela podružného historika. „*Třicet let vládl Goll nad českou školou historickou. Proč tu nejsou historikové synthastičtí? Proč tu jsou ti historikové, kritisují prameny, vyřizují otázky podružné a hrají si v podrobnostech? . . . Gollovou školou je dvůr milostníků. Nedůtklivé Veličenstvo nemiluje těch, kdož jsou vzdorovití . . . Žáci Gollovi aby, Jeho Nedůtklivosti se nedotkli, vykonali mu službu černošskou . . .*“ Tedy terrorism a nenávist místo společné jednotící práce. V otázce rukopisné jest tomu tak. Místo věcných důvodů bojuje se silnými slovy a nadávkami. Do záležitosti pletou se lidé, kteří o celé věci nemají ponětí a tak vzniká zmatek nad zmatek. Odváží-li se někdo, třeba i z kasty, míti jiné mínění, prohlásí se za nepřičetného nebo se poručí Macharovi, aby mu nadal a „zašlápl jej jako švába“. (Srovnej případ dra Chalupného!) Stranická vášeň ovládla veškerý náš český život. Práce třeba nejlepší, je-li napsána od protivníka, musí se zničiti, zostuditi. Toť příkaz strany. Po případě vyšle se na něho 52 odborníků s podpisy.

O učitelské akademii rozvinula se zajímavá diskuse v časopisu „*Našinec*“ na podnět Dra Jos. Kratochvila. Pro nás jest zajímavá tím, že probrány tu důležité otázky paedagogické i methodické. Diskuse se účastnili vedle navrhovatele: ředitel Jiří Mezírka, prof. Býňov, Dr. Štancl, Dr. Ot. Tauber a způsobem velmi nemístným a nedůstojným řeholníka Dr Skácel O. P. Jedná se o to, zda by měla Maticе Cyrillo-Methodějská zříditi učitelský ústav nebo raději jedno- po případě dvouroční „*Akademii*“ pro abiturienty škol středních. O výsledku diskuse zmíníme se v čísle následujícím.

Ustavující valná schůze Sdružení českých profesorů katolických konala se v úterý velikonoční dne 9. dubna v Olomouci ve dvoraně Katolického domu. Průběh její byl co nejdůstojnější a velmi radostný. Hned na poprvé bylo patrné, jak vážně a promyšleně pojímají katol. profesoři svůj úkol. Nedaleká budoucnost ukáže zajisté o brození české intelligence vlivem a poctivou prací S. Č. P. K.

Po úvodních slovech prof. dra. Kratochvíla zahájil předseda přípravného výboru inspektor prof. dr. Vl. Janků. Přehled přípravných prací podal prof. P. J. Vévoda. Vzdává předem díky posl. dru Stojanovi za výpomoc při schvalování stanov, prof. Práškoví za horlivé získávání členů, jakož i prof. Laxovi a Šantovi. Rozesláno bylo přes 600 dopisů. Valná hromada nemohla být svolána bohužel na den vhodnější. Přípravný výbor pátral, jaké by bylo smýšlení o založení katolických professorů. Shledalo se, že smýšlení je příznivé a proto se začalo. Čtena řada souhlasných přispisů, mezi nimiž Jeho Eminence Františka kardinála Bauera, Jeho Eminence Lva kardinála Skrbenského, J. E. biskupa dra Pavla hr. Huyna, J. M. světicího biskupa dra Karla Wisnara, J. E. biskupa královéhradeckého dra. Jos. Doubravy, dra. Eug. Kadeřávka, dra. Jana Korce, řed. gymn. v Třebíči, řid. Simonidesa v Příboře, valné hromady České katol. intelligence v Praze, prof. dra. Frant. Nábělka z Kroměříže, faráře J. Kunze, Čes. ligy akademické a j. Za zakládající členy se přihlásili J. E. njdp. biskup královéhradecký, J. M. světicí biskup dr. Karel Wisnar, dr. Eug. Kadeřávek a P. Ig. Kunz. Když ještě podána byla zpráva pokladniční přikročeno bylo k volbě výboru. Za předsedu zvolen prof. dr. Frant. Nábělek z Kroměříže. Do výboru dr. Vl. Janků, prof. v Přerově, dr. Jaroslav Hruban, prof. v Uher. Brodě, dr. R. Špaček, děkan tneol. fakulty v Olomouci, dr. Jos. Kratochvíl, prof. v Příboře, prof. Jos. Doležal v Olomouci, prof. Prášek v Olomouci, professor Kalivoda v Praze, prof. P. Vévoda v Olomouci. Za náhradníky zvoleni: R. Kantor, prof. v Přerově, Š. Lax, prof. v Olomouci, Jan Šanta, prof. v Olomouci. Za revisory zvoleni prof. Fádrus ze Zábřeha a prof. Nejezchleba z Olomouce. Ve volných návrzích projednány některé záležitosti stavovské a formální. Uvedena dále na pravou míru zpráva „Hlídky“, že prý v novém spolku je více katechetů než světských professorů. Zpráva tato je úplně nesprávná. Téměř $\frac{3}{4}$ členů jsou nekatecheti. Debattu o spolkovém orgáně zahájil prof. dr. Josef Kratochvíl. Za orgán přijaty „Vychovatelské Lísty“. Zprávy spolkové budou zasilány také do „Hlídky“ a „Vychovatele“. — Na konec schůze došel pozdravný telegram z Brna: „Jménem strany a poslanců našich, jakož i shromážděného sjezdu důvěrníků srdečně pozdravuji Váš spolek, jehož práci pro národní kulturu tak potřebné a důležité, přeji všeho zdu“. — Dr. Hruban. — Jménem Katol. spolku čes. učitelstva poslal valné hromadě vroucí pozdrav předseda jeho ředitel Mezírka. — Když již účastníci schůze se rozcházel, přišel vřelý telegram Jeho Eminence knížete-arcibiskupa pražského kardinála Lva barona Skrbenského: „S pocity nejpřímnější úcty a s nejvřelejšími sympatiemi vítám shromáždění dnešní a raduji se z plna srdce ze šlechetného smýšlení a z mužné odhodlanosti tak četných katolických professorů, kteří své vzácné přesvědčení tak příkladným způsobem na jevo dávají.“ Kardinál Skrbenský. — V ustavující výborové schůzi zvoleni: prof. dr. Janků místopředsedou, professor Jan Doležal, jednatelem, prof. Josef Vévoda, pokladníkem.

Šedesátiny známého Úlehly, ředitele měšťanské školy ve Strážnici, pokrokářské učitelstvo ve svém „Věstníku“ okázale oslavilo. O jeho zásluhách učitelско- vychovatelských se tam mnoho nemluví a co se tam o nich mluví, je tak trochu slavnostního laku; oslava platí více protiklerikálnímu agitátoru. Jak zemský inspektor Bílý tam obaleně podotýká, protekce zemského inspektora Royta (a mohl dodati: Lošťáka) přenesla Úlehlu přes leckteré služební úskalí a postrkovala jej výše, ne vždy právě způsobem úředně obvyklým. Týž zemský inspektor Bílý končí svůj oslavný článek: „Jako Vymazal, i on, oba tito neobyčejní duchové, opravdové speciality moravské, patřili na universitu“. Poklona tato vyvolala mezi učitelstvem, jež Úlehlu zná, všelijaké poznámky, jichž opakovati nelze.

Proti nemravnému tisku. Stesky na prodej a vystavování nemravných a zejména pro mládež zhoubných tiskovin v jednotlivých tabáčních trafikách množily se v poslední

době tak, že ministerstvo financí uznalo za nutné zakázati všem tabáčním trafikám prodej a výstavu takových tiskovin, zejména nemravných obrazů a pohlednic jakož i prodej a výstavu výrobků tak zvané krvavé literatury. Zároveň učinilo ministerstvo financí příslušná opatření pro účinné provádění toho zákazu.

Ruština na gymnasiích v Prusku. Na pruských gymnasiích zavedeny jsou v letním semestru tříleté kursy ruštiny ve vyšších třídách. Žáků přihlásilo se hojně. Polština je však zakázána.

Obligátní vyučování ručním pracím zavedeno bylo v Haliči usnesením sněmovním r. 1895. Techničtí učitelé měšťanských škol musí vedle zkoušky z III. odboru vyká- zati způsobilost k vyučování ručním pracím.

Okresní konference učitelské nebudou letos opět „výminečně“ konány.

Zemský sněm v Dalmacii schválil ve svém zasedání dne 10. února t. r. zákon, jímž upraveno služné učitelstvu škol obecných i měšťanských. Podávám zde přehled základního služného i s příplatky pro stáří:

Rok služby	na škole obecné	na škole měšťanské
Po zkoušce dospělosti	1000 K	—
1. rok def. služby (po zk. způs.)	1400 K	1800 K
5. „	1600 K	2100 K
8. „	1800 K	2300 K
10. „	2000 K	2600 K
15. „	2250 K	2950 K
18. „	2450 K	3150 K
20. „	2700 K	3500 K
25. „	3000 K	3900 K
28. „	3200 K	4100 K
30. „	3500 K	4500 K.

Ale učitelky jak na školách obecných tak i měšťanských mají z uvedeného platu pouze 80%. V platu tom není však obsažen funkční příplatek ani bytné ani doplatek místní. Funkční příplatek činí pro správce škol obecných za každou třídu a pobočku po 50 K, ředitelům škol měšťanských úplných 300 K. Mimo to mají správcové škol a ředitelé naturální byt aneb bytné stanovené dle počtu obyvatelstva dotyčných míst od 240—720 K ročně, ale bytné mají i v s i c h n i ostatní učitelé a učitelky; to činí ročně 100, 200, 300, 400 až 500 K dle počtu obyvatelů.

III. rakouský sjezd protialkoholní konati se bude letos ve dnech 21.—23. září. Na pořadu budou přednášky: „Péče o pijáky“, „Alkohol a vojsko“ a j.

Příznačné! „Budeč Leděčská“ na valné hromadě se usnesla: „Kollegům-vojákům budiž před nastoupením cvičení připomenuto, že i na vojně jsou učitelé. I tam vystupujte jako intelligenti, nechtě neopakují se případy hnus vzbuzující!“

Náklady na ruské školství. Říšská дума projednávala školské potřeby a usnesla se věnovati ve prospěch škol státních — ne duchovních — ve 3 až 10 letech 500 mill. rublů.

Z nakladatelství F. Pelcla v Praze.

Právo na život. Má dnes právo na život ten, kdo obchodním nebo podnikatelským neúspěchem o prostředky k životu přišel? Theoreticky právo na život má, ale přes to přece jen zemře hladu, nemá-li peněz a neujme-li se ho soukromá dobročinnost. Tu jest odpor a nesrovnalost v zřízení státních a uvéstí theorii a svědomí v soulad s praxí a zřízením jest úkolem dnešní společnosti. V Pelclových Chvilkách ve sv. 51. najdeme pojednání prof. Pokrovského, že právo na lidské důstojné bytí (přístřeší, oděv, strava) každý má a že v praxi lze je provést. Až bude toto právo provedeno, nastane nová doba v dějinách lidstva. Neboť většina strastí, pochybných podniků, přestupků a zločinů páse se jen z nejistoty existenční, ze strachu před zítřkem. Reformy však nepadají s nebe, nýbrž musí býti provedeny, uskutečněny — je tedy povinností především těch, jež trpí, aby se s podstatnou otázkou obeznámili a o provedení usilovali. Proto co nejdůležitěji doporučujeme všem, jmenovitě našim středním stavům, aby si „Právo na život“ od prof. Pokrovského zakoupili, stojí v Pelclových Chvilkách pouze 20 hal., poštou 25 hal.

Bělinský a Dostojevský. K jejich letošním jubileím, od Dr. V. Štěpánka. Pelcl. Chvilky č. 30. za 20 hal. Ke konci ledna (28. podle rus. kalendáře) slavilo se 30tiletí smrti Fedora Michajloviče Dostojevského, 1. června uplynulo 100 let ode dne zrození Vissariona Grigorjeviče Bělinského. Ovšem tato datová souvislost jest jen nahodilá a nebyla by (nehledě k její pouhé přibližnosti, ostatně na př. ještě literární historik Pypin uvádí rokem zrození Bělinského 1810) dostatečnou příčinou spojovati obě jména — velikého ruského kritika s velikým ruským spisovatelem. Ale oba spisovatelé byli si nějaký čas dosti blízcí, a i když se rozešli, mají jakožto hlavní představitelé dvou různých směrů ruských mnoho společných otázek.

Tolstoj doma. Ze vzpomínek vychovatele v rodině Tolstých, K. Lazurského vybral K. Havránek. V Pelcl. Chvilkách, seš. 31. za 20 h, poštou 22 h. V. Lazurský byl universitním posluchačem, kdy na doporučení Strachova stal se domácím učitelem dětí L. N. Tolstého. Stal se téměř členem rodiny, viděl vše, co se dalo a před ním se neokolkovalo. Svě vzpomínky psal jako deník, hned, aby podrobnost, zdánlivě nepatrná, nebyla opomenuta. Z těchto vzpomínek rýsuje se osoby živě, čtenář je vidí skoro před sebou. Vystupuje tu zvláště hraběnka a také výsek ze života Tolstého v Jasně Poljaně.

Z nakladatelství Jana Laichtera Král. Vinohrady.

Václav Novotný: České dějiny. Sešit 20.—23., za dvojsešit 96 h. Ukončena tímto sešitem 23. první část dějin: Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha. Stran 784, 16 vyobrazení. (Posudek přineseme v listě co nejdříve).

Ruskin; Král zlaté řeky. (Žeň z literatur, sv. 34.) Za 50 hal.

Cesta přírodoplytcova kolem světa seš. 28.—40. (Pěkných knih pro mládež roč. 3.) Ročně 36. sešitů za K 4.40.

Z různých nakladatelství.

Moderní hesla protináboženská. Napsal P. Jiří Freund C. S. S. R., zčeštil Dr. Jan N. Sedlák. V Praze 1911. (Nákladem Cyrillo-Method. knihkupectví Gustav Franc.) Cena 80 haléřů. Neunavnný prelát Dr. Jan N. Sedlák při rozsáhlé agendě úřední obohatil literaturu naši nejedním spisem ceny trvalé. Nyní opět v úpravě nově vydal důmyslné promluvy P. Jiřího Freunda, jež roku 1893 v adventě v kostele Uršulinek v Praze pokaždě četné a vybrané posluchačstvo shromáždily. Nevšední úspěch řeči těch přiměl k převedení jich nejdůst. p. autora do jazyka českého. I vyšly v Praze 1895 s názvem „Protináboženské fráze časové ve světle pravém“. Když toto české vydání bylo zcela rozebráno, přikročil nyní k tomuto druhému vydání. Neztrácí dobrý spis své ceny ani po letech. Vždy časová témata se tu projednávají jako: „Náboženství jest věcí vedlejší.“ „Nevěřme nic.“ „Smrt činí všemu konec.“ „Církev katolická brání pokroku“ atd. Vítaná to knížka pro kazatele, pro přednášky ve spolcích. Co nejlépe doporučujeme!

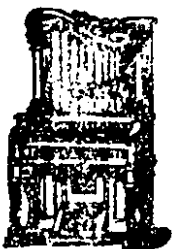
Dr. Karel Absolon: Kras Moravský, díl I. Moravská literatura místopisná jest znamenitě obohacena o dílo populárně vědecké, jež obsahem i úpravou vyrovná se nejlepším spisům cizojazyčným a jest svého druhu nádhernou literární novinkou, přinášející velkolepé obrazy nitra země moravské, jež svým pohádkovým obsahem upoutá mysl každého čtenáře. Ve vydaném I. svazku velkého formátu foliového, obsahujícím 218 stran poutavého textu, zařadeno jest neméně než 213 vyobrazení; 32 přílohy, 38 map a plánů z části kolorovaných. Nové objevy páně autorovy ve Sloupských jeskyních moravských a proslulé propasti Macoše pozdržely sice vydávání tohoto velkolepého díla, leč I. svazek jeho předčí veškeré očekávání a svědčí o veliké lásce, neobyčejné pili a pronikavé badatelské činnosti páně autorově. Celý tento I. díl vybrané četby a skvostných ilustrací lze obdržeti ve všech knihkupectvích, najmě v nakladatelství Al. Wiesnera, v Praze II. Soukenická ul. č. 9. Cena I. svazku K 15.—, K 15'60.

První česká největší rakousko-uherská továrna

výhradně na

HARMONIA

americké a evropské
soustavy

RUDOLF PAJKR & SPOL
v Hradci Králové.

Sklady:

Vídeň, VII., Mariahilferstr. 86.
Budapešť, X., Delej utca 11. sz.
(Tisztviselőtelep).

Skvostný hlas, vylouděný důmyslnou konstrukcí americké soustavy, sám se doporučuje a chválu svou pje. — Ceny 130 K výše. Záruka pětiletá. Na splátky od 8 K. Obrázkové cenníky zdarma a franko. Zásilka franko poslední stanice. Pedálová harmonia obou soustav v každé velikosti v přesných rozměrech varhan pro kostel, školu i ku cvičení.

Matiční zubní pasta Libuše

svým nynějším složením jest tak zdomonalena, že dle úsudku odborníků řadí se mezi nejlepší přípravky zubní; nahradí velmi dobře podobné cizí výrobky, které v našich domácnostech jsou :::: zakořeněny. ::::

Používejte a rozšiřujte ve prospěch

Matice Školské!

Prodává se v lékárnách drogueriích a voňav.obchodech po

50 haléřích

Vyrábí a zasilá Alois Mikulášek v Brně.

TISKOPISY

VŠEHO DRUHU V RYCHLÉM A
MODERNÍM PROVEDENÍ A V
DOBĚ NEJKRATŠÍ ZHOTOVUJE

KNIHTISKÁRNA
ROB. VESELÝ-HO
VE STRÁŽNICI.

Doporučujeme -
našim rodinám **Kolínskou cikorku.**